

№ 8.

TĖVYNĖS
SARGAS

MĖNESINIS LAIKRASZTIS.

TILŽĖJE.

Tėvynės Sargas.

Mėnesinis laikraštis su priemazgomis ir atskirais priedais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos: szviesos, tikybos ir kalbos.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8) ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Main Ave. 1423).

Turiny s.

1. Socijalistiski iszmislai — viena tik blėdis!	2	9. Viena pavasario dienas. Eilės. 33	
2. Sunku apleisti savo tėvynę. Eilės. <i>Margalis</i>	5	<i>Nežinomasis</i>	
3. Ukės dalykai.	6	10. Yvairios žinios	40
1. Nepiginkit torpių! <i>Damas</i> .		1. Rinkimas starszinos. <i>L. V.</i>	
2. Žieminiai kviečiai. 3. Pakratai. 4. Kaip iszvaryti arklių pykti? 5. Kiek metų galima laikyti karves? 6. Kad karvė dieną apsiversziuoitu.		2. Isz Židikų. 3. Gadonavo. <i>Žiogas</i> . 4. Cziornosios Padynos.	
7. Arklio prietvaras.		5. Bukite atsargūs. 6. Teriojimas žydu. 7. Lietuvių szlovė.	
4. Tikybos ir doros dalykai.	10	8. Isz Smilgių. <i>Gargažė</i> . -9. Isz Raseinių. <i>El</i> . 10. Isz Rijos.	
1. Ar lupomis tegalime Dievą garbinti? <i>Margalis</i> 2. Dar apie Barb. Žagariszkę. 3. Gerk! Eilės, <i>Margalis</i> .		11. Isz Plungės. 12. Isz Petropylės. <i>Vargdienėlis</i> . 13. Ukmergės sprauainko darbai.	
5. Kankintiniai už lietuvystę	15	14. Isz Kavarsko. <i>Jonas</i> . 15. Isz svetur: Karė Chinuose, Transvaalis, Rymas, Palestina, Amerika, Anglija, Austrija.	
1. Rozalima. 2. Ukmergė.		11. Netikras pinigėlis. <i>Juosis</i>	64
3. Mosėdis. 4. Salantai.		12. Musų rasztai	67
5. Vitebskas. 6. Krakiai.		1. Ukisk. Kalendorius 1901 m., <i>Sargiečių</i> . 2. „Volungė“, <i>Margalis</i> . 3. Lietuviszkos kalbos Gramatika“ <i>P. Kriauszaucio</i> .	
6. Margumynai. Suraszė <i>Vysk</i> . 19		4. Žinyčia“. 5. „Tėv. Sargo“ poezijos,	
<i>Motiejus Valanczius</i>		13. Parodos dalykai	71
1. Bernardinų kliosztorius Dutnavoje. 2. Kolainių kliosztorius.		14. Atsakymai	80
3. Palavėnės kliosztorius.			
7. Gedimino sapnas. Eilės. <i>Bicziul</i> . 26			
8. Musų mokslavietės	30		
1. Kaune. 2. Kartenoje. 3. Lietuvių ir Latvių mokyklos. <i>A. K.</i>			

Socijalistiszki iszmislai — viena tik blėdis!

Keletą metų jau žinome iš „Ukininko“ apie kasmet pasirodžiančius, ypačiai Suvalkų gubernijoje, lietuviszkus „atsiszaukimus“. Paprastai jie maž naudos tepadarydavo; retam kam tekdavo perskaityti, nes policija, laiku pajutusi, vis nuplėszydavo. „Atsiszaukimai“ didesni įspudį darydavo ant paczios valdžios, nes, lietuviams nekliuvą, maskoliams kliudavo. Iszmingiejie parupintojai anų „atsiszaukimų“ tą dalyką, matyt, atmindavo: lietuviszkus neužganėdintus reikalus perstatydavo, tiesa, gana szurkszcziai, bet teip teisingai, kad nesutikti su jų protavimu ir reikalavimu negalėjo ir patis rundo tarnai. Veizdėk priedą prie N 1 „T. S.“ 1899 m., kur Mokslo Komitetas, sprėsdamas apie sugražinimą lietuviams spaudos, priveda isztisą vieną proklamaciją, su kuria pilnai sutinka. — Ant nelaimės, proklamacijos, arba vieszus atsiszaukimus ėmė „fabrikuoti“ per tankiai ir žmonės, visai nepaszaukti, neprisiruoszę ir nesuprantą Lietuvos padėjimo. Atsiszaukimai iszvirto į naują budą padarymo triukszmo, tuszcziais szoviais. Priesz tokį pasielgimą tulų lietuvių ar nelietuvių negalime neprotestuoti. **Mēs, Sargiecziai, juos peikiame**, nors žinome, kad saujelė lietuvių už tat mus paczius peiks. Ale, broliai, kas naudos iš to? Szaudydami ant tuszczio, mēs tik privercziamo policiją dieną-naktį budėti. Mēs jos neįvargisime: tam ji yra pasamdyta, tiktai save nereikalingais sargais apsistatysime. Kol vienas žmogus atsiszaukimą perskaitys, jau visa vietinė policija žinos, pirks judoszius-iszdavikus, tvirkis mus, lietuvius, idant gautų žinoti, išz kur tas atsirado, o daugiau nieko. Tuotarpu aukos kris, manydamos, kad už lietuvystę, o tai bus už . . . savo mažvaikystę. —

Sztai ir išz Kauno gubernijos yvairių szalių ateina džiaugsmingi pranesimai: „Szvento Jono vakare ir pas mus buvo iszlipyti atsiszaukimai: „Lietuviai ir Lietuvaitės“! „Matome, gird, kaip sunku mums yra gyventi po maskoliaus jungu, kaip ant kiekvieno žingsnio mus persekioja ir spaudžia caras: jis, kaip dėlė, siurbia mūsų kraują. . .“

Nors tą jungą nesza ant savo peczių visi ukininkai ir darbininkai Rosijos . . . bet teip varginamos tautos, kaip mes, Lietuviai, visoje pasaulėje nėra. Mes, **darbininkai**, ariame žemę, **dirbame nesveikuose fabrikuose (?) kasame giluose urvuose anglį ir auksą (?)**, statome **puikiausias kaminczias (?)**, — ir nei vienu isz tų daiktų nepasinaudojam: visi tie turtai plaukia į rankas caro ir jo kraujagerių-czinauninkų; mes, **darbininkai**, negauname ir deszimos dalies savo procės . . . Visa mūsų tėvynė Lietuva, yra užleista, kaip szunimis, caro tarnais ir sznipukais“, ir t. t., ir t. t.

Mums nerupestis, kas tą atsiszaukimą surėdė: ar sąnarys „Lietuviszkosios“ (?) Socijal-Demokratiszkos Draugystės, ar „Belgiszkosios“; žinome tiktai, kad surėdė bauriai, nelietuviszkai, stacziai peraszydamas koki užrubežinį atsiszaukimą į darbininkus, tik pakeisdamas „kapitalistus“ — „caru“. Na, kam teko skaityti szitą sztai užraszytą pradžia, tas nieko nesuprato, o kas suprato, tik pecziais patraukė ir toliaus nebeskaitė, o, tiesą pasakius, tik ant galo ir tebuvo laszas iszmingų patarimų. „Į darbą! Szalin, terionai, pirmyn, Lietuviai!“ apkepurioja atsiszaukimą . . . raudona kepure. Kokią prasmę mums gali turėti szaukimas: „szalin, terionai“? Kas isz lietuvių ukininkų supranta prasmę: „Vorwärts“! „Впередь“! kurie lietuviszkai: „Pirmyn“, teip keistai skamba? Parupintojai apsiriko: tuos atsiszaukimus reikėjo jiems iszklejuoti Züriche, Amsterdame, Paryžiuje, ar kituose pramonystės centruose, bet ne Sedoje, Telsziuose ir apylinkėje. Parupintojai, ramiai savo namuose sėdėdami, gal mislija „lietuviszką“ klausimą net ant dviejų laipsnių augsztytyn pavarę, o nežino, kad už tą kvailystę jau aukos krenta, aresztai naudingiausių žmonių kasdiena be paliaubos deszintimis eina (Liepojuje, Sziauliuose: skelbia, buk į 30, Sedoje: Virgaudis); mylėtojai -artistai studentai Janulaitis, Mongirdas, Staszinskis suimti ir kalinyje laikomi; lietuviszki teatrai Palangoje ir Liepojuje, kur tukstancziai lietuvių buvo susirinkę, užginti; policija tiesiog patrako: kiekvienas deszintininkas pavirto į uodėją, žandarų papirkctiejie valkiojas po Lietuvą, teiraudamies apie kiekvieną inteligentą;

rubežių dar labiau apstatė, liubrikams dar vieną sykį įsakyta darbuoties ir darbuoties, tai yra, liežuvį iszkiszus, lakioti ir lakioti po krasztą; kareiviams-sargams paveizdėti kiekvieną bagažą ir pakiloti. Nu, sudo diena! Norintįs patarnauti lietuviams geru budu dabar atsispirdami keikia anuos Socijal-Demokratūs, o įpuolusių į vergiją nė už kan-kintinius neskaito. Et, sakau, vienam-trims lengviaus iszgriauti, ką deszintis ar szimtas pastato. Už ką czia pykti, kad kunigai patis liepė tuos kvailius atsiszaukimus nuimti nuo szventorių? —

Žandarai vėl pasakoja, daktarą Veineikį isz Palangos suėmę ne už lietuviszkus dalykus, bet už socijalistiszkus: Rucavoje pagavę jo siuncziamus į Petropylę socijalistiszkus atsiszaukimus visokiose kalbose. Kaip sau norint, apsiėmi-mas aprupinti visą Rosiją, neįstengiant aprupinti Lietuvą, yra visai nepatriotiszkas darbas. Mēs kiekvienu mokytesniu lietuviu džiaugiamės ne dėl to, kad jis turi laimę prigulėti prie kokio terp tautiszko socijalistiszko komiteto, bet kad jis yra lietuvis, **mums patiems** naudingas.

Tiesa, už ką suėmė, sunku žinoti; bet jei plepalai ne-butų melagystė, įkrite į kalinius jauni žmonės butų verti mažesnio pasigailėjimo, neg tie, kurie įkrinta už grynai lietuviszkus dalykus. Gerai sako, vienu kartu dviejų zuikių nepagausi; **auklėjant lietuvius tautiszkai, veltui gaudyti kitus vėjus.** Tai mūsų nuomonė, kurią iszreikszi liepia mums tėvynę mylinti szirdis. Lietuviai, susipraskite, padėjimas mūsų tėvynės visųpirmu reikalauja darbo ant tautiszkai-tikybiszkos dirvos, o ne ant socijalistiszkai-betikybiszkos!

Ruskiejie-gi valdininkai susipraskite, juog tik davus lietuviams laisvę spaudos ir kalbos tegalės įjungti juos į ramų darbą ant naudos isz prigimimo ramių lietuvių-ukininkų! —

Sunku apleisti savo tėvynę.

(Isz finiszko, pagal Runebergą).

Kertu-kertu, kirvis pavargo;
Ranka silpna net tirpt pradėjo;
Nors regis jis asztrus, kaip pirmu, —
Puszis tebstovi, kaip stovėjo.

Ar teip asz szintametes grioviau
Seniaus, puszis tamsaus tankyno!
O žiemą medžio žievę griaužiau,
Troszkimą tik vanduo ramino.

Jug prausties prakaitu netingiu, —
Ant darbo kur kitur keliausiu . . .
Gal naujas ponas bus duosnesnis:
Pas jį rugienės duonos gausiu.

Eisiu į miestą: žmonės szneka —
Turtingas ir gausus tų svietas . . .
Bet mintįs tik kažkur lakioja, —
Asz visados ant tos pat vietos.

Ar tų ant kalnų užia girios,
Szaltose drebančios juryse?
Ar tų teip-pat saulelė szvieczia
Ir maudos ežerų vilnyse?

Ar žydincios yra tų pievos
Ir tankūs vis žali puszynai?
Ir tu, kurios akių gražybė
Teip mano szirdį vis kankina?

Veizėk į debesius: juos vėjas
Iszblaszko ant dangaus platybės.
Kas per gyvenimą ant žemės
Be tėviszkės, draugų, savybės?!

Tautos gal verksmas nuolatinis
Pasiėks jau ausį Visagalio;
Gal Jis paguos verksmingą krasztą,
Pageris mūsų kieta dalį . . .

Margalis.

Ukės dalykai.

1. **Nepiginkit torpių!*)** Spėriai nykstant miszkams ir kuro prekei kasmet augsztyn kilstant, tuli perkmainiai, o mūsų kraszte ypatingai tie isz žydijos, ketina pulti prie sunaudavimo torpių. Tai-gi reikia vilties, kad neužilgo žydai bėgios nuo sodžiaus lyg sodžiaus, jieszkodami torpynų ir siulodami pinigus jų valdytojams dėl padirbimo kontraktų ant kasimo torpių. Lietuvos sodietis sziamė dalyke gali apsigaudinti, atiduodams prekėjui torpių kasyklę už deszimtąją dalį tikrosios prekės. Užtat-gi reikia žinoti torpių prekę. Lygšziolei lyg dar neprasidėjus torpių prekybai, Telszių paviėte torpių prekė yra szitokia:

Už kubiszką sieksnį torpių kasyklės, vidutinio gerumo, moka apie **1 rublį**.

Už vežimą, poria arklių traukiamą, vidutinių torpių moka ir-gi **1 rublį**.

Kubiszku sieksniu czia vadinasi ertmė, turinti sieksnį ilgio, siesnį ploczio ir sieksnį gilumo. Sieksnis rokuojasi turis 7 pėdas.

Atsiranda torpių kasyklės, turinczios po 4 sieksnius gilumo ir daugiaus. Bet atsitinka ir teip negilios kasyklės, kad turi tik pusę sieksnio gilumo, o kartais (nors rėtai) galima regėti torpynus, kurie turi tik per lopetą giluma. Dabarcziai iszrokuokim, kiek gali kasztuoti parduodant 1 deszimtiną torpių (neretai atsitinka regėti torpynus, besitėšianczius per deszimtiną ir daugiaus). Paimkim už vidutinį gilumą torpyno tik 1 sieksnį. Deszimtinas turi 2400 kvadratiszkų sieksnių. Tai-gi vienas deszimtinas torpyno — skaitant sieksnis po 1 rublį — kasztuos **2400 rublių**.

Tankiai ukininkas nei žinoti nežino, kokį skarbę turi savose balose. Neužilgo [torpės teip pabrangs, kad už kubiszką sieksnį kasyklės reiks mokėti po 3, 4 arba ir

*) Torpėmis vadinamas samanų velėnos, nuo amžių numirusios ir susigulėjusios angszcziai į vieną luitą. Žemaicziai vadina jas velėnomis, augsztaicziai — torpėmis, durpėmis.

5 rublius. Telszių pavieta ir szendien jau torpės turi lygią prekę su medžio malkomis: už porarklines gardes torpių ir malkų mokasi po rublj.

Todėl-gi sodiečiai tebunie atsargūs ir teneparduoda žydams torpių pigiai. Tegu duoda po 2 rubliu už kožną kubiszką sieksnį kasyblės — ir gana! Neužilgo bus dar brangesnės.

Isz kubiszko sieksnio susikasa torpių tiek, kad ir iszdžiuvusioms pavežti reiks 3 ar 4 porarklinių vežimų.

Torpių kuras yra daug kaitresnis už medžio.

Damas.

2. Žieminiai kviečiai. Musų žmonės, nors sėja žieminius kviečius, bet paprastai mažą teturi pelną, nes-gi jie tankiausiai nepavyksta. Nepavyksta-gi dėl to, kad, kaip reikiant, neisdirba žemės ir sėja nelaiku. Musų kraszte kviečiams žemė teip-pat iszdirbama, kaip ir rugiams ir sėjami jie teip-gi kartu su rugiais. Birželio pabaigoje arba liepos pradžioje iszveža ir aparia mėszlą, po to apakėja, sukartoja ir apie 20 rugpjucio sėja kviečius. Pavasariui ausztant, pasirodo dirva apituszi; po to, rodos, daigų prisirenka, bet jiems iszplaukus, nustebęs ukininkas regi kur-nekur kviečio varpą tarp trązių skarotų smilgų. Kur dingo kviečiai? — Iszszalo. Jeigu tad kas nori piauti gerus kviečius, tegu pasirupina žemę iszdirbti ir pasėti juos lyg 12 arba 13 rugpjucio mėnesio.

Žemę kviečiams reikia aparti isz rudens, bet neakėti. Pavasariui iszauszus ir pasirodžius ant dirvos žolėms, žemę reikia iszakėti; paskui, kad vėl žolės pasirodo, vėl aparti ir per nedėlią priesz mėszlavesztį ir vėl iszakėti. Teip tankiai iszkiloti žemę reikia dėlto, kad ji, susigulėjusi nuo lietaus, neprigriebia reikalingo oro, o įsiveisusios žolės nepuna. Priesz sėjimą, žinoma, reikia teip-gi sukartoti.

Sėjasi-gi anksti dėl-to, kad kviečiai gerai įželtų, nes-gi pas mus dėlto ir isznyksta jie žiemą, kad szaknįs silpnutės. Mėszlo kviečiai, kaip ir rugiai, reikalauja nuo 25 lig 30 birkavų ant deszintinos. Sėklos ant deszintinos užtenka 64 gorzių.

Kviečiai mėgia žemę apykietę; užtat gali duoti nemažus vaisius gerai išdirbtoje molynėje ir žemėje prie molio. Žemuose laukuose nereikia gailėtis griovių (perkasų).

Norint turėti czystus kviečius, reikia pirm išplaukusius rugius nukapati. Galima teipo-gi nukapati išsikisčiusias žolės, idant nebesisėtų. —

3. Pakratai. Kas nori turėti gerą mėszlą, turi užlaikyti kutes vis sausas, t. y. turi užtenkanciai prikratyti. Jeigu-gi kutės esti szlapios, tai mėszlas perdega, garuoja ir tokiu budu daug jo iszeina oran, kurs dideliai nesveikas yra gyvuliams. Bet kad paszaro mažai ir rugienius sziaudus priseina už ēdžių kaiszioti, pakratų pristinga. Žmonės isz bėdos veža kutėn spalius, lapus, žabgarius. Bet tie visi pakratai nėra geri, ypacz spaliai ir žabgariai. Jeigu kas galėtų samanų prisirauti, turėtų mėszlą gerą.

4. Kaip iszvaryti arkliui pyktį. Atsitinka regėti, kaip nenumaningas darbininkas maitoja arklį, jo norui priesztaraujanti, laužanti padarinę, puolanti . . . Gailu pasidaro neteip įertzinto žmogaus, kaip gyvulio. Tuo tarpu labai lengvai galima gyvulį padaryti paklusniu. Reikia tokį gyvulį kinkyti be tranksmo; paskui vienas su žemių sauja apsistoja prie galvos, antras sėda į vežimą. Jei arklys neina, žemes reikia subrukti į gerklę ir varyti umai. Gyvulys, stumdamas isz gerklės neskanų kšnelį, užmirszta apie savo piktumą ir eina. Teip galima padaryti, jei arklys pasisziauszia, važiuojant jau ar dirbant. Jei keletą kartų tai padarysi, tą negerą ligą arklys pames.

5. Kiek metų galima laikyti karvę? Nekurios gaspadinės laiko karvę, pakol visi jos dancziai neiszskrinta ir ji gali sukramtyti sziaudus ir szieną. Reikia bet atminti, kad karvė yra naudinga tik lyg nekurio amžiaus; po to ji tampa dykaduonė ir, nors suėda tiek, kiek kitos, bet pieno duoda dvigubai ar trigubai mažiaus, neg jauną.

Po pirmo verszio karvė duoda pieno nedaug; pakui kasmetais eina pienas daugyn; po penkto ir szeszto verszio

duoda daugiausiai; paskui-gi vėl eina atgal. Vienas mokytas, palyginęs pieną dideliai daug karvių dvaruose, kur vis užraszo, kiek kada koki karvė duoda, iszrokavo, kad pieninga karvė.

po pirmo verszio duoda per metus	124	viedrus;
po antro " " " "	145	"
po treczio " " " "	160	"
po ketvirto " " " "	174	"
po penkto " " " "	187	"
po szeszto " " " "	191	"
po sekmo " " " "	179	"
po aszmo " " " "	153	"
po devinto " " " "	134	"
po deszimto " " " "	97	"
po vienuolikto " " " "	77	" ir t. t.

Po 14 verszio karvė nebepasibėgioja ir nebeduoda pieno. Kaip matome, karvę galima laikyti lyg 9 verszio; paskui ji nebenaudinga. Pats pienas lyg treczio verszio skystas, paskui lyg devinto tirsztas, skanus; po deszimto esti surus arba kartus.

6. **Idant karvė dieną apsiwerszuotą**, reikia paskutini kartą, karvę užleidžiant, milžti rytą. Tokiu budu lengva bus apsaugoti versziukus nuo perszalimo arba susižeidimo.

7. **Arkljo prietvaras.** Labai tankiai atsitinka pas arklus prietvaras. **Ligos ženklai sziokie:** arklys gauna didelius vidurių skausmus, pilvas brinksta (punta), gyvulys pradeda gulinėti, trypti, griežti dantimis, griaužti édžias. Prietam užsikietina viduriai ir susituri szlapumas. Kad labai įsikuria liga, gyvulys nebeatsikelia, vaitoja ir daužo kijas.

Priežastimi ligos esti sunkiai gromulojamas paszaras, kaip tai: supuvęs szienas, avižos su nereikalingais priemaiszais, rugiai, miežiai, kai kada ir szaltas gėrimas, jei gyvulys esti suszilęs. **Gydymas:** į vidų reikia duoti (isz butelio) pusę svaro ricinos, sumaiszytos su puse svaro vandens; tolesniai paėmus terpetino, aptaszkyti visą arkljo kuną, ypacz pilvą, ir gerai trinti su sziaudų grižte; potam

apdengti arklį ir vadžioti, neduodant atsigulti. Neturint ricinos, galima imti pusę svaro gliubero (limberskos) druskos ir isztirpdyti vandenyje. Neturint terpetino, naudinga ir su sausa sziAUDų grižte trinti.

Nėkados bet nereikia leisti kraujo, duot degtinės, sztinkspirito, paprastos gavėninės alyvos, nes tai užmusza gyvulį. —

Tikybos ir doros dalykai.

1. Ar lupomis te-galima Dievą garbinti?

Kartą grįždamas isz Bažnyczios po gegužinių maldų privijau dvi moteriszki, neszusi vandenį ir kalbėjusi tarp savęs. Viena tarė: „Dievuliau! kaip mudvi nelaimingi! kiti eina į Bažnyczią Dievą pagarbinti, pasiklausyti gražių skaitymų apie dorybes panelės Szvencz.; o mudvi su nutirpusiomis rankomis velkava vandenį.“ „Nedėjuokita!“ pratariau: „jei savo prakaitą mokėsita ant Dievo garbės paaukauti, gal daug jis bus vertesnis, negu szalta malda ne vieno, lankanczio per tą mėnesį szv. Bažnyczią. — „Duok Dieve, kad Tamistos žodžiai iszspildytų“ — atsigrižusi į mane tarė ir nuėjo savo keliu.

Kaip matome tie dvi moteriszki nesupranta, kaip gali žmogus Dievą garbinti. Ant nelaimės, tokių neiszmanėlių yra daug; maž ne visi mūsų žmonelės mislija, kad tada tik Dievą garbina, kada poterius kalba. Tuotarpu neteip yra: tada žmogus Dievą garbina ir jam tarnauja, kada Jo valią pildo. Dievas-gi, leisdamas žmogų ant svieto, liepė dirbti. „Prakaite veido tavo valgysi duoną“ — tarė Vieszpats į Adomą ir visus jo vaikus. Užtat kas prakaituoja, pildo Dievo prisakymą, tarnauja Dievui ir nusipelno užmokesnį: o kas nedirba, laužo Dievo valią, ir tokiems sako szv. Povilas: „kas nenori dirbti, tegul ir nevalgo.“ Kas dirba, pelno sau dangų, nes pasakė Kristus: „jei nori įeiti į dangaus karalystę, pildyk prisakymus“ (o Dievas dirbti prisakė). Kas ne dirba, neįeis į dangų, nes pasakyta yra: „ne tas, kas sako man: Pone! Pone! įeis į dangaus karalystę, bet tas, kas pildo valią Tėvo mano;“ o valia

Tėvo dangiszkojo yra, idant žmogus dirbtų, prakaituotų. Kaip matome tat, nenuėina dykai prakaito laisžai iszlieti, bet pelno mums dangų; reikia tik juos Dievui apieravoti, prisitaikinant prie szv. Povilo žodžių: „ar valgotė, ar geriate ar teip ką darotė, vis ant Dievo garbės darykite.“

Tat visi turi dirbti, nes kožnam pasakyta yra: „prakaite veido tavo valgysi duoną.“ Klausimas dar, kur ir kaip žmogus turi dirbti? O tai ten ir teip, kur ir kaip dirbti jį Dievas skyrė, arba kitais žodžiais sakant, žmogus turi pildyti pridermes, Apveizdos ant jo uždėtas. Užtat tarnas turi tarnauti, kaip sako szv. Povilas: „tarnai, bukite paklusnus ponams savo.“ Ponai turi gerai rėdyti sau Dievo pavestus turtus, nes isz to turės iszduoti rokundą ant sudo P. Dievo. Visi mokytojai turi skelbti tiesą ir szviesą, nes į juos pasakyta yra: „tegul szvieczia jusų szviesa priesz žmones.“ Visi vyskupai ir kunigai turi rodyti keliai į dangų ir sėti Evangelijos mokslą, nes į juos tarė Kristus: „eidami tada mokinkite visas gimines, kriksztydami jos vardan Tėvo ir Sunaus ir Dvasios szventos.“ Visi žmonės turi jų mokslo klausyti ir užlaikyti, nes tarė Kristus į Apasztalus, o jų asaboje į visą dvasiszką stoną: „kas jusų klauso, manęs klauso; kas jus niekina, mane niekina“... „Kas įtikės ir apsikriksztys, bus iszganytas, kas neįtikės, bus paskandintas“ ir t. t. Kaip regime, kožnas žmogus turi sau Dievo paskirtas priedermes, kurias pildydamas, iszpildys Dievo valią: „prakaite veido tavo valgysi duoną.“ Kas apleistų savo priedermes, pildydamas ant pažiuros ir geresnius darbus, prieszytų. Teip jeigu gaspadinė darbo dienoje bėgtų rytą į Bažnyčią; tuotarpu-gi namie nebutų kam pusrycio iszvirti ir paduoti, szejmyna niurzgėtų, rugotų, gaspadorius pyktų, jug negerai ji padarytų ir nelaiku Bažnyčią lankydamą, Dievui nepatiktų, grieszytų. „Vaikeli mano — tartų jai Dievas per sąžinę— ar-gi asz liepiu dabar tau melsties? Jug į gaspadines esi mano skirta, tat veizėk savo priedermių. Ką-gi žmogus didelį gali padaryti tam, kurs dangų ir žemę vienu žodžiu sutvėrė. Ar tu antrą saulę uždegsi, ar antrą svieta sutversi? Kristus, atėjęs ant žemės ir mokindamas žmones, nesakė: mokinkitės didelius stebuklus daryti, mokinkitės

nuo manęs naujus daiktus tverti, bet tarė: mokinkitės nuo manęs, juog esmi ramus ir nužemintos szirdies.“ Mokinimės tat nuo Iszgarytojo nusižeminti, buti paklusniais valiai Dangiszkojo Tėvo; mokinkimės nuo Jo pildyti savo priedermes, nesižvalgydami, ar jos žmonių garbinamos ar žeminamos; nes-gi nors Dievas kam prisakytų ranką mojuoti per visą gyvenimą, jei tai iszpildys, laimingu bus ant amžių, nes mirdamas, iszgirs malonų užpraszymą: „tarne geras ir isztikimas! eik į karalystę Vieszpaties tavo!“ nes iszpildei, kas tau buvo liepta.

— O-gi melsties ar jau nebereikia? — paklaus, turi but, skaitytojas? Kaip-gi reikia. Žmogus pats savyje yra silpnas ir be Dievo paszalpos arba mylistos negalėtų gerai pildyti savo priedermių. Mylistą-gi Dievo galima gauti per maldą. „Praszykite, o bus jums duota“ — sako Kristus; tat kas nepraszo, tas negauna. Turime tat melsties maldai paskirtose valandose: szventomis dienomis, rytą, vakarą, svarbesnėse gyvenimo valandose (kaip tai: apsirenkant stoną), užėjus pagundoms, kaip liepia Kristus: „melskitės, idant neįpultumite į pagundinimą,“ ir t. t.

Raszydamas tą straipsnelį, nenoriu atszaldyti skaitytojų ant maldos; troksztų tiktai jiems iszaiszkinti, kad ne vien lupomis galima Dievą garbinti, bet ir kožnu darbu, Jam ant garbės paaukautu; kad ne tas Dievui tarnauja, kas, kaip neiszmintingos davatkos, maž nieko nedirba ir visas dienas Bažnyczioje perlindžia; bet tas, kas pildo savo stono priedermes Dievui ant didesnės garbės. Idant-gi visi mūsų darbai butų su nuopelnu, rupinkimės juos Dievui aukauti (apieravoti). Bet prie kožno darbo sunku turėti vis intenciją. Užtat pagirtinas yra paprotis: rytą daryti intenciją ant visos dienos, kalbant nors teip: Vieszpatie! ką szendiena darysiu, mislysiu, kalbėsiu ar kentėsiu, tebuk Tau ant didesnės garbės, o man ant iszgarymo! Vakare-gi atkartoti rytmetinę intenciją, kalbant: visus szios dienos mano darbus, mislis, žodžius atsiduksėjimus ir skausmus aukauju, Vieszpatie, Tau ant garbės, o man ant duszios iszgarymo! — Kas teip elgias, užlaiko mokslą szv. Povilo: „ar valgote, ar geriate, ar teip ką darote, vis ant Dievo

garbės darykite.“ Palaiminti visi žingsniai tokio krikščionio, ir nei vienas jo prakaito laszas nenuėina ant vėjo, be nuopelnų!

Margalis.

P. S. Visi sako „Tėvynės Sargą“ esant per švietišką laikraštį. Jei jis esąs dievobaimingiems mūsų ukininkams paskiriamas, tai reikia ir dorybės dalykus užliesti ir šiokių tokių dvasiškų pamokinimų suteikti. Bandysime. Jei skaitytojams patiks, toliau sulys laiką paaiskįsime svarbesniasias s. Bažnyčios apeigas.

Red.

2. Dar*) apie Barborą Žagariszkę.

Garbinimas ir už šventą laikymą nesupuvusio kuno moteriškės sklepe Senosios Žagarės bažnyčios prasidėjo gana seniai. Išspradžios žmonės klydo, altoriuje esancią s. Barborą Muczelinkę per vieną laikydami su tuo kunu, nuo kurio netoli buvo rastas paraszas ant sidabrinės lentos: „Barbara Umiastowska, zmarła 1728 m“ (jei neklystame). Paskui ėmė už stebuklingą laikyti tik — aną kuną. Melstys suvažiuodavo iš už keliolikos mylių. Nabaszninkas Vyskupas Motiejus III. buvo ir tyrinėjimą pradėjęs, bet lenkmetis 1862 m. pertraukęs. Kaip pasiliko Žagarės sklepas neužmurytas po paskutinio lenkmečio, kad buvo išduotas tam tikras paliepinimas, nežinau. —

Kad žmonių pludimas ycz pasididino, 1886 m. Joniszko asesorius Barauskis primelavo augsztesniai vyresnybei apie kokius ten nebutus atnaszus; tuoj ji ir liepė užmuryti. Vyskupas tam tikslui pasiuntė iš Sziaulių džiakoną Tomkevicę, kurs sklepo duris, bažnyčioje esancias, užmurijo; langus-gi, kad sklepas sziek-tik vėdintų, uždėjo tankiausia krota, kad nė žirnio negalėtų prakishti. Vienok asesorius Barauskis ir tada nenurimo: vėl praneszė vyresnybei, juog nevisiszka užmuryta ir žmonės prie langelių tebesimeldžia. Vyresnybė tada antrą sykį kun. Tomkeviczei įsakė tuojaus važiuoti, o buvo tai pats palaidis, ir visiszka užmuryti; tai jis ir padarė.

*) Veiz. N. 12, 1899.

Dabar sklepas yra visiszkai tamsus be jokios ventilacijos, pripelėjęs ir pripuvęs grabo lentų (kunų apart tos butent Barbaros, nebėra — visi sutrunėję). Troszkumas nesvietiszkas. Kaip tai nesirupinti apie ventilaciją? Jug tai bažnyčiai vodija.

Barbaros kuną rado pliką sutrunėjusiam grave. Drabužiais valkstė ir grabą padirbino dievobaimingi lankytojai. Dabar ji tebeguli juodai malevotame dar nesukritusiam mediniame grave, kurs prie galvos isz szalių turi stiklus, idant galva matytus. Rubus turi baltus perkalinius, baigiančius dulėti; tik silkinių salikas tebėra sveikas. Iszveizdi, kaip ciela. Kairiam stiklui iszdužus, žiurkės landžioja; nosis ir virszutinė lupa ir kakta pažeista. Skura prikepusi prie kaulų, tamsiai geltona. Kairioji pusė veido juodesnė, sako, apdegusi; bažnyčiai degant žmonės szaukę ne kad bažnyčia dega, bet kad: „szventa Barbora dega“! ir su džiaugsmu atradė cielą . . . szventoriaus pazomatyje. Kairioji kojos letena atsitraukusi nuo staibio. Rankos naryje skura nuo kaulų atstojusi; paliečiant, gal numanyti kaulus pasileidusius, sznabždancius. Figura-kaip ciela, nei pilvo vietoje neįkritusi. Grabas ant morų stovi.

Isz Umiastauskių bėsanti viena senutė, kuri pasakojanti Barbora mirus 20 metų, augus prie labai piktos pamotės, buvus begalo kantri ir biedniems mielaszirdinga. — Sztai ką dar iszgirdome, isztolo budami.

3. Gerk!

(Isz estoniszko, pagal Vuorinen'ą)

Kad vaisius tau gausius laukai iszduos,

Į pravara parduoki juos —

Neturinczių neszerk!

Tenai juos katiluose permainys

Į tai, kas guodžia tarp skausmų szirdis, —

Tu, prieteli, tik gerk!

Jei duoną ant laukų szaltis sunaikis kruszos,

Tu rupescziais nevargink duszios,

Linksmybėje vis tverk!

Pati ir alkani vaikai tebliauk,
 Tu neveizėk, į karcziamą keliauk, —
 Ten linksminkis ir gerk!

Kam beržas, kam tau ažuolas, puszis?
 Kam barkszo miszkas? — Tu parduok tai vis,
 Rublius su sauja berk!
 Rasi kur pinigūs szvaistyt:
 Imk ant degtinės juos mainyt!
 Ak gerk lyg soties, gerk!

Jei, pasilinksminęs kiek laiko,
 Iszvysi tuszezią griczią, pliką vaiką,
 Ramai akis užmerk!
 Pas Ickų pluoszk suszildyt kraują,
 Ten gausi szirdį linksmią, naują, —
 Tik gerk, lig vemiant, gerk!

Ir nors kada visa tėvynė
 Plaukytų, skęstų, gaisztų vyne,
 Senovės bude tverk!
 Garbės sau narsume jieszkok, —
 Drąsiai į vyno bangą szok
 Ir, plaukdamas, jį gerk!

Margalis.

Kankintiniai už lietuvystę.

1. **Rozalima**, Panev. p. Szią vasarą apie Rozalimą suėmė su keliomis užgintomis lietuviszkomis knygelėmis tulą lietuvi Szeriuką, dvarponio Januszauskiu tarną, už girtuokliavimą atstatytą nuo vietos. Policija, besiteiraudama, dasiteiravus, juog Szeriukui knygas įdavęs Rozalimos kamendorius kun. Kazys Kazlauskis. Perkrikszta lietuvis dabartinis tenyksztis asesorius, Kaziela, kurį jau perniai turėjome progą pagarbinti, paskubėjo pasinaudoti isz to, atsilyginant su kun. Kazlauskiu, ant kurio buvęs piktas uz nenulenkimą jo. Todėl vienas patsai, susijieszkojęs tik du poniatuojų, atsibaldė į kleboniją ir nemandagiai

liepė atidaryti komendos duris. Kadangi kun. K. jam anų atidaryti nenorėjo ir savo daiktus vartyti neleidė, nes žinojo asesorių be žandarų oficeriaus ir be prokuroro pagelbininko tą padaryti pas privilegiruotas ypatas negalint, tai Kaziela ėmė duris su kirviu laushti. Tai regėdamu, poniatuoju iszbėgiojo, bijodamu atsakymo už tokį darbą. Išzlaužęs duris, asesorius gyvenimą perkrėtė, bet nieko nerado. Piktas, nes tik iszjuokimais pripenėtas, grįžo namo, o kun. Kazlauskis — stacziai į Kauną pas gubernatorių, asabiszškai apsakyti, ką czia po Lietuvą policija isztaiso. Pagal teisybę, Kazielos negalėtų palikti be nubaudimo, nes jis, galima spėti, prigirdydamas Szeriuką, prikaltė rodyti ant nekalto kunigo, kurs tam-gi Szeriukui nebuvęs nieko pikto padaręs, nei pasakęs. Bėda su girtuokliais: bėda piktuoju su jais esant, bėda ir geruoju, kad girtu liežuvis per ilgas. Su geriancziais neturėkite nėjokio sąryszio, nes jei nekaltus įvelia, tai kaltus juo!

Asesoriui bekratant kamendorių, urėdninkas, prisirinkęs žydų, ėjo krėsti miesczionis; visųpirmu pas davatkas Balnioniukes ir El. Tamoszeviciukę; pas jas radęs kažkokį mažmožį be vertybės. Toliaus, pas Ukininką Mainionį teradę Kalendorių, o Meldynių sodžiuje pas Kasperaviczę nieko neradę. —

Mat kaip daros maisztai, apie kuriuos kitur minavojame. Kad žydus musza po visus krasztus, policija savo kaltbę žydais pridengia, ant jų, ne ant savęs sutraukdami žmonių neapykantą; Rozalimiecziai labai nerymascziuoja: sako, „žydai“ ant žmonių policiją užveda ir juos bereikalo kankina . . . Tai muszkime juos, kaip ir kitur“. Policijos tarnus czia jau užmirszta, o jug jie žydus, ne žydai juos vedė.

2. **Ukmergė.** Bimunų sodžiuje iszkrėtė Ignacą Vareikį atvykę isz Ukmergės „nadzirateliai“ ir szejp jau paliceiskiai, tarp kurių buvo du kataliku, kaip visuomet daug nedoresniu už nekatalikus. Nekatalikas, nors policijoje tarnaudamas, budamas tarp svetimųjų, užlaiko truputėlį gėdingumo; katalikas-gi, budamas tarp savųjų, kaip szuo uostinėja, jieszkodamas, kurį tik galėtų įkasti, idant tik patiktų nekatalikams savo perdėtiniam. Tai

vadinas „geru pildymu savo tarnystos“. Tas pats pasirodė ir pas Vareikį. Kad vidurnaktį, kaip kokie vagis, arkliaus palikę už sodžiaus, išilaužę į vidų, ėmė viską vartyti, gaspadinė buvo į antį įsikiszusi szaltinį ir dar kokį ten mažmožį. Katalikas, Ramanauskis tai iszvydęs, tuoj nubėgo pas nadzirateljį ir pasakė. Puolė tasai su džiaugsmu į antrą kambarį, bet apsigavo: tokie dalykai policijai nēr skanus. Sziuo kartu judoszystė neiszėjo ant prasto, nes, nadzirateliui iszbėgus isz kambario, galėjo jį, kaip reikint, parėdyti... Tas pats-gi Ramanauskis su didesniu uolumu landžiojo po visus plyszius, susidulkindamas, kaip velnias. Nuo vidunakczio lyg ausztant iszkrėtė visus trobesius, visus plyszelius, aulius, bet... visgi nieko nerado, nors vilės apscziai rasią „tavoro“. Paskui krėtė Paszkevicę vėl be pasekmės. — Ant jų policiją užvedė tie, kuriems nepadoru gyventi su karsztais lietuviais, t. y. lenkuojantįs lietuviai.

3. **Mosėdis**, T. p. Į tarpą Lietuvos iszdavikų reikia idėti ir mūsų „nognąją“; t. y. davatką Onę Petrauskalę, kuri, kaip daug bėgioja po bažnyczias, teip daug daro po miestelį visokių liarmų. Veidmainingu savo nusizeminimu daugumui isz karto akis apvelka; bet szirdyje yra visuomet nerami ir baisi. Nesuskaitysi anos pesztynių ir barnių. Barbora Zubalė buvo pirkusi viename name kambarėlį, isz kurio Onė Petrauskalė užsimanė ją iszvaryti. Negalėdama tai veikia padaryti, užsimanė parduoti ją maskoliams, idant ją kur iszsivesztų; pasakė jiems, Barbora prilaukanti liet. laikraszczius. Rodės, bus gana: policija galvą atitruko, kratė, bet... nieko nerado. Tai vadinas „augsztesniuouju“ dievobaimingumu, geresniu supratimu artimo meilės, kuri įgija žmogus per tankius sakramentus! —

4. **Salantai**. Porcijunkulio dieną policija apniko namus szkaplierninko (bogomazninko) Bendiko, kurs tame tarpe buvo Kretingoje ant jomarko. Jam nesant namie, paszaukė kalvį, iszplėszė duris ir viską iszvertė. Iszeidami, isakė sergėti iszplėsztus namus, kad kas neapvogtų. Sargyba, pasimainydama, stovėjo keles dienas. Oi, kokios neteisybės! Bendikas jau sykį buvo nukentėjęs 1½ metų

kalinyje už platinimą lietuviszkų knygu. Dabar, kiti sako pas jį radę, kiti-neradę. Įdavęs jį tikras jo, bet girtuoklis tėvas. Tatai tau.

5. **Vitebskas.** Lyg sziol maskoliai, matyt, vis neranda tikro kaltininko „Ukmergės istorijos“. Apie pradžią rug-sėjo todėl policija kratė Petrą Kavaliauskį Vitebsko organystą prie s. Barbaros bažnyčios, buvusį Ukmergės. Vos nubudus isz miego, sugužėjo į kvaterą papraturoris su policijos virszininku ir daugybe mažesniųjų. Ilgai truko, kol daugybę natų perveizdėjo; galų gale, nieko neradę, suėmė visas gromatas, kurių daugybę bereikalò buvo laikęs, ir kitus visokius popiergalius ir iszsineszino. Ant to gal ir pasibaigs.

6. **Krakiai,** Kauno p. Ažytėnų sodžiuje gyvena kaip paprastas ukininkas p. Katkus, žmogus su augsztesniu mokslu, baigęs Ekonomiszką Akademiją. Jis tai viseip įkalbinėja sodieczyams įvesti naują budą vedimo ukės ir kaip kada jam pavyksta, bet nevisada, nes sunku yra atitraukti žmones nuo senų paproczių. Sutarė, duokime, visi sėti ant rugių dobilus. Kits pasėje už 10 rs., kits ir 25. Rugius nupiovus, dobilams pažėlus, kiti užsimanė juos ganyti, o p. Katkus sako-reikią sulaikyti neganius. Kaimynai, iszganę savo, ėmė leisti ant jo dirvų; jisai gyvulius užgrėbė, o nenorinczius atsilyginti padavė į sudą. Anų tarpe buvo du labai menkos vertės žmogu, Urbu: Pranys, „Cirikinu“ pramintas, kurs, paėmęs isz Betygalos banko po 150 rs. ant vardo dviejų ukininkų, buvo anų užsiginęs ir dėlto kalinyje sėdėjo 2 metu, ir Antanas, kurs su savo szvogeriu, Kugiu, įtaisė policijai arbatnamį. Tuodu, teisdario paszauktu, p. Katkui už tat atkerszynamu, visųpirmu nubėgo prie Kiedainių žandarų ir apskundė jį turint lietuviszkus laikraszczius. Atbrazdėjo, kaip ugnį pajutę; iszkratė visus užkampius, bet sugrižo su tuszcziomis ranomis, kai musę kandę: Katkus-nemulkis.

Margumynai.

Suraszė Kun. Motiejus Valanczius, Žemaiczių Vyskupas.

1. Bernardinų klostorius Dutnavoje.

Laike lenkmečio 1862 m. Datnavos klostorių rėdė neseniai mano parkviestas išz Vilniaus gvardijonas Fortunatas Prakapaviczė, vyras blavus ir gero elgimos, bet neiszmoningas ir netinkas rėdymus. Isz artimųjų miszkų į klostorių ateidavo maisztininkų vadas, kun. Antanas Mackeviczė; syki paėmė isz pravarinės vieną arklį ir nekartą užkando su savo partija kuknioje; gvardijonas tecziaus nežinojo maisztininkų ir valdžiai nepraneszė, ką turėjo padaryti. Žinios apie tą buvojimą pradėjo daeiti lyg vietinės valdžios. Kauno gubernatorius, Mikalojas Murawjowas, du kartu atsiuntė czinauninkus surasti tiesą; gvardijonas tecziaus nedavė jiems klostoriuje nei kvateros, nei kashio duonos. Karcziamoje tyrinėdami, turėjo apseiti su žydo stalu. Czinauninkai supyko ir, žinoma, nieko gero apie klostorių gubernatoriui nepraneszė.

Dutnavoje tuomet gyveno bernardinai, Vilniuje kustosio Kapcziaus į zokaną priimtas, o Minske vyskupo Vaitkeviczės į kunigus iszventintas, Reichenbach'as, žmogus, apsigimęs nė prie ko negabiu, nėjokia kalba skaityti nemokas ir negaliąs mokėti. Apart to girtuoklis, liežuvninkas, neramus, ir kuo-ne beprotis. Tas visiems įkirėdavo, ypacz-gi rėjos su antru girtuokliu, Amatu Kiauszevicze. Gvardijonas tą matė, bet nemokėjo pikto sustabdyti. Prasidėjo maiszta. Reichenbachs du sykiu, pagrobęs nuo rinkos svetimą arklį, sėdo ant jo be balno ir jojo prie maisztininkų. Griždamas užeidavo į karcziamą ir, visiems girdžiant, pasakodavo apie savo žygius.

Nusidėjeliai visuomet neapkenčia vyresnybės, todėl ir nedorėlis Reichenbachas ypacziai nemėgė kun. Prakapaviczės. Pats nemokėdamas paraszyti „donosą,“ nuėjo pas klostoriaus kriauczių, Kaczinski, ir prikalbėjo jį paraszyti donosą ant gvardijono ir kurato, kun. Juozapo Kavaliauskiu. Kaip tik Kauno gubernatorius Murawjowas apturėjo tą rasztą su Reichenbacho paraszu, tuojaus gvardijoną su kle-

bonu liepė areštavoti ir atvežti į Kauno kalinį. Neužilgo partraukė į tą ramią prieglaudą ir Reichenbachą, kurs ir czia rėjos ir muszės su visais draugininkais savo nelaimės. Arestas nusitęsė lyg 1864 m. gegužės 23 d. Paslaptinga Kauno komisija pripažino visus kaltais, nes-gi tada buvo laikas, kad nė vienas apskūstas kunigas negalėjo iszsiteisinti.

Generalgubernatorius, gavęs apie tą praneszimą, liepė apskūstuosius sudyti, kliosztorių-gi panaikinti. Kauno gubernatorius pagaliaus nė raszto man apie tą dalyką nedavė, bet pasiuntė Kauno Sprauninką į Dutnavos kliosztorių, kurį valdė vikarijus, arba gvardijono pagalbininkas, kun. Silvanas Gimbutas. Sprauninkas, pribuvęs 1864 m. 20 d. rugpjuczio m. tuojaus zokaninkus iszgainiojo, celių raktus, visą inventorių, gyvulius, ir svirną su grūdais pasiėmė, užgrobė kasą, kur buvo 250 rub., daugiau duotų ant s. Miszių. Zokaninkams davė bilietus ant iszvažiavimo. Kun. Gimbutui davė celią ir leidė rėdyti tik bažnyčią; maisto paliko jam tik ant trijų dienų; kliosztorių-gi su funduszu pavedė vietinės kliuczvaito priveizai. Zokaninkams liepė tą paczią dieną iszvažiuoti, bet tie furmankų negalėjo gauti; todėl ant rytojaus tik 21 d. rugpjuczio visi iszvažiavo; prie bažnyezios paliko tik vienas, kun. Gimbutas.

Norėjo ir parakviją Dutnavos panaikinti; vos iszprasziau, kad to nedarytų. Brolelis Novickis Agatonas važiavo isz Dutnavos per Sziaduvą; czia užpuolė jį vietinė policija, užgrobė jo vežimėlį su daiktais iszliecitavojo ir pinigis pasiėmė. Klausė tada manęs per raportą, ką turi daryti? Liepiaujam keliauti į Kretingą, kur ir iszėjo pėszczias.

Sulyg Sprauninko bilietus:

- Kun. Tiszkauskis Eustachius su Gradauskiu, broleliu, iszvažiavo į Kretingos kliosztorių.
- Kun. Mažeika Tamoszius su Petronavicze, broleliu, į Trozskunus.
- Kun. Kimbasas Rufinas su Žilevicze, broleliu, į Tytavėnus.
- Kun. Kauszevicė Amatas paskiaus atvyko į Kretingą, kur veikiai ir mirė.

Balceviczė Leonas, Sakalauskis Anupras, Podskoczimas Remigius, Ivanauskis Antanas ir Turauskis Kazimieras, — visi broleliai, išvažiavo į Palavėnę. Kadangi čia jie apsunkino klištorių, sutinkant gubernatoriui, išsiuntinė-jau juos už zakristijonus ir rezidentus prie turtingesniųjų klebonių. Vieną į Dusetos, antrą į Joniszki, trečią į Jostvainius, ketvirtą atgal į Dutnavą, penktą į Sziaduvą.

Kada kun. Gimbutas pasirodė netinkancziu į klebonus, nusiuncziau į Dutnavą kun. Milaszeviczė Joną už Administratorių išz svietiszkių kunigų. Paskui pridėjau už vikarijų kun. Valentinaviczė Pranciszki. Kun. Gimbutą-gi parsuuncziau į Kretingą.

Dalykuose algos, beneficijų ir klištoriaus arba klebono gyvenimo ilgai nebuvo tvarkos. —

2. Kolainių Klištorius

Kunigų Karmelitų.

Kolainių kunigai Karmelitai kanakados turėjo 100 valakų žemės, Adamkaviczės dovanotos; paskiaus, nors susiaurino fundusą ir paliko tik paprastas, teip vadinamas „ugodijas“, tecziaus neturėdami nei mokyklos, nei parakvijos, laisviai gyveno. Nedasileisdavo nėjokių didesnių nusidėjimų ir padoriai priimdavo sveczius; todėl visų buvo lenkiami. Buvo ir tokių, kurie „Karmelkais“ juos vadino.

Per lenkmetį 1862 m., kiek galėdami, sergėjos nuo susidurimo su maisztininkais. Tecziaus, ne atsižvelgiant į tą, raszte Kauno gubernatoriaus Mikalojaus Murawjowo 1864 m. gruodžio 29 d. į mane atsiustame, pasakyta:

1. Juog Kolainių bažnyčioje priesz revoliuciją buvo giedamos patriotiszkos giesmės, prioras vienok, kun. Rufus Kutkeviczė, joms nesiprieszino;

2. juog vienas išz klištoriaus tarnų, Julijonas Obsta, į maisztą išzėjo, o prioras apie tai valdžiai nepraneszė;

3. juog aplink Kolainius ilgai turėjos maisztininkai ir du sykiu buvo klištoriuje; apie tą vienok prioras ruskai valdžiai nedavė žinios;

4. juog zokaninkai maisztininkus pinigais szelpė;

5. Pavieta Sprauninkas liudija, zokaninkus prastai elgiančius.

Todėl vyresnysės kraszto perdėtinis, turėdamas kliosztorių už vodingą politiszkame atžvilgyje, įsako panaikinti.

Karės virszininkui įsako parduoti kliosztoriaus savystą, pinigus nusiūsti į išdą, vieniuliką zokaninkų, esanczių kliosztoriuje, nusiūsti į Raseinius ir į Kretingą. Parakviwoje esanczius Karmelitus palikti ant vietos; kasztą ant kelionės paimti iš dar neismokėtos kliosztoriui algos; iš to pat iszmokėti algas kliosztoriaus tarnams, kliosztorių su bažnyčia palikti policijos globoje. Žemę atiduoti Ministerijai Vieszpatystės turtų. Knugas dvasiszkos įtalpos atiduoti Varnių Seminarijai, o svietiszkos — gimnazijai.

Apturėjęs tokį rasztą, daviau žinią priorui Kutkeviczei, o-gi ant licitacijos kliosztoriaus funduszo pasiuncziau džiakoną Joną Ladužą. Licitacija pasibaigė per vieną dieną; katalikai nenorėjo pirkti, nes įgijimą teisingai dvasiszkijos uždirbtų daiktų turėjo už szventvagystę; todėl viską žydai iszpirko.

Kad iszvedė porą staininių arkliukų, gubernatoriaus czinauninkas paklausė priorą, beg nėra tai jo paties savystė? Kutkeviczė atsakė, juog ir tie kliosztoriaus; dėlto ir juos pardavė. Kad būtų prisipažinęs, czinauninkas būtų palikęs jam, nes ir patsai szitą plėszimą skaitė neteisingu.

Altorius, varpus, vargonus, arnotus iszdalijau įvairioms bažnydzioms.

Po licitacijai iszvažiavo į Kretingą:

Juraszka Kazimieras,
 Monkeviczė Mikolas,
 Rubsza Albinas,
 Kontautas Jonas ir
 Tamuleviczė Mateuszcas, brolelis.

Į Raseinius:

Kutkeviczė Rufus,
 Staneviczė Aniolas,
 Szukeviczė Jokymas,

Sirvydas Eustachius,
Skilskis Timoteuszas ir
Gajauskis Liudvikas, djakonas.

Bet neilgai tebuvo klostoriuose: Monkevicę, Rubszą ir Žvylauskį, kaipo klerikus, paszaukiau į Seminariją, iszventinau į kunigus ir iszsiuntinėjau į parakvijas.

Su žinia svietiszkos valdžios, kunigui Kutkeviczei, kaipo žmogui delikatniam ir paveikslingam, daviau Pane-munio kleboniją.

Kun. Skilskiui Milaszaiczių filiją.

Kun. Sirvydą pasiuncziau į Szilalį už altaristą.

Kun. Staneviczę į Kelmę.

Djakonas Gajauskis nuvažiavo pas Marszalką Karpį ir t. t. ir t. t.

Nėvieno zokaninko valdžia nesudijo, ne laikė kalinyje ir į Siberiją neiszsiuntė.

Kolainių klostorių su bažnyčia valdžia atidavė pravoslaunai dvasiszkijai. Pirmu rusku prabaszcziū Kolainiuose buvo Mikalojus Komarowas, žmogus ramus ir kantrus, neužsiimdavo vertimu katalikų į pravoslaviją ir ne erzino žemaiczių prieš valdžią.

Neužilgo Koleiniuose įkurė mokyklėlę katalikų vaikams. Užvenczių klebonas, kun. Petkeviczė važiuodavo iszgul-dinėti tikybos mokslą. —

3. Palavėnės Klostorius

Kunigų Daminikonų.

Palavėnės klostoriui kunigų Daminikonų pradžia davė Lietuvos dvarponis Poczobutas 1676 m. Tai padarė, leidžiant karaliui ir luomoms. Savo kasztu iszmurijo klostorių ant dviejų gyvenimų ir apdovanojo doru funduszu. Tame klostoriuje gyveno 15, o kartais ir 20 Daminikonų. Szitie tėvai gyveno ramiai ir užlaikė parapiją. Vieszos mokyklos nėkad os neturėjo. Naikinant klostorius 1832 m., Palavėnės užsiliko ir buvo paskaitytas eilėje rundo szelpiamųjų.

1859 m. parakvijonis Elnos bažnyčios, dvarponis, katalikas Savickis, turėdamas savo dvare, Neiborn vadinamame, koplyčią, su mano daleidimu pertraukė iš Baltgudijos kun. Jockų Milasnickį, Damininkoną, prigulintį prie Aglonos klostoriaus, kurs per nekuri laiką pildė dvasiszka tarnystę vietiniams gyventojams, bet, kaipo žmogus labai neramaus prigimimo, negalėdamas ilgai ten pabuti, persikėlė į Palavėnės klostorių.

Czia gyvendamas, visiems įkirėjo, ypaciai priorui Jonui Senkeviczei. Apart to turėjo sanrųsį su bajorais, aplink Palavėnę gyvenanciais ir bene davinėjo ir pinigų ant maiszto dalykų.

Reikia žinoti, juog kun. Senkeviczė iš priežasties teipo-gi neramaus prigimimo ir nepaklusnumo vyresnybei buvo kitados išsiųstas iš Gardeno į Siberiją, kur gyveno 28 metus. Paskui per Monarchos mylistą sugrižo į savo szalį. Dabar, regėdamas nepritinkantį pasielgimą kun. Milasnickio, teip mąstė: jei nepranesziu apie tai, ką kun. Jackus daro, gavusi žinoti svietiszkoji valdžia, kaipo perdėtinį klostoriaus, vėl į Siberiją išsiųs; jeigut-gi patsai vyresnybei pranesziu, iszgelbėsiu savo ypata, klostorius pasiliks cielybėje ir nusikratysiu savo neprietelių Milasnickių.

Teip iszgalvojęs, patsai nusiuntė Kauno gubernatoriui „donosą“ ant kun. Milasnickio.

Per tą donosą, asz, Vyskupas, 1865 m. kovo 17 d. apturėjau nuo Kauno gubernatoriaus rasztą, kur pasakya:

1. juog Palavėnės klostorius pasirodė nevertu valdžios įtikėjimo ir vodingu isz atžvilgio į ramumą kraszto;

2. juog zokaninkai užduodavo žmonėms melsties už atgaivinimą Lenkijos.

3. juog kun. Milasnickis ragino jaunumenę eiti į maisztą ir davinėjo jai pinigus;

4. juog laikė ginklus ir slėpė sodžiuje asztuonius maisztininkus, iszbėgusius po sumuszimo jų ties Biržais.

Dėl tų priežasczių vyresnysis kraszto perdėtinis, susižinojęs su dvasiszka vyresnybe, įsako:

1. Panaikinti Palavėnės klostorių;
2. klostoriuje esančius 20 zokaninkų išsiuntinėti: į Raseinių Damininkonų, į Gardeno Pranciszkonų, į Nesvižiaus Damininkonų ir į Kalvarijos Damininkonų klostorius.
3. Prie Palavėnės bažnyčios, kaipo parapijinės palikti du vertu įtikėjimo zokaninku;
4. kad turėtų kame gyventi, palikti jiemdviem dalį klostoriaus;
5. kitus namus atimti;
6. klostoriaus fundusą išzlicituoti, ir pinigus į išdą nusiųsti;
7. Žemę atiduoti į globą Vieszpatystės turtų.

8. knygas dvasiszko turinio palikti dvasiszkiškai, svietiszkas-gi — nusiųsti į Kauno gimnaziją. —

Apturėjęs tokį rasztą į Palavėnę pasiuncziau Utenos džiakoną Bolninkų kleboną kun. Apulskį Damininką, idant iš mano pusės butų deputatu prie užėmimo klostoriaus.

Ant 25 d. kovo m. 1865 m. į Palavėnę atvažiavo Žandarų Majoras Szczerbakowas ir Ukmergės Karės Virszininkas, kurie išpildė visą įsakymą vyresniojo krasztu Perdėtinio.

Zokaninkai: Grindeschalk's Ostankowiczė Pantaleon's Butkeviczė ir Grigalius Sameleviczė išvažiavo į Kalvariją.

Michneviczė Pranciszkus, Motiejauskis Petras, Dziengeliauskis Steponas, Astrauskis Petras, Buczinskis Ignacas, Kubilaitis Juozapas, brolelis Juzeviczė Medardas, teipo-gi, išvažiavo į Raseinius. Paskui atvyko czia Senkeviczė Jonas, kur veikiai ir pasimirė.

Kun. Nigileviczė Peleksas pasiliko prie Gelazių, kitą nusiuncziau į Vieszintas už kamendorių filijos. Bernardinų „brolelius“ nusiuncziau vienus į Kretingą, kitus patalpinau po parakvijas.

Už Administratorių Palavėnės parakvijos paskyriau kun. Daukintį Antaną; už kamendorių-gi daviau jam Grigalauškį Petrą, abudu Damininkonu. Kada-gi pasirodė, juog tai tarnystei netinka, nusiuncziau už kleboną iš svietiszkujų kunigų Sutkeviczę Joną; už kamendorių-gi — Idzelį Juozapą.

Tais žmonės džiaugės ir dėkavojo man už paskyrimą. —

Gedimino Sapnas.

Oi, gražios senovėje girios derėjo,
Kad mūsų senuoliai gyveno;
Placžiausiai žaliavo, kur akis regėjo!
Teip pasaka eina nuo seno.

Per visą Lietuvą miszkai vieni tąsės —
Senuoliai gyveno tarp gojų
Žmonėms tę gyventi ir gyvuliams veistis
Teip buvo gerai, kaip tik rojų!

Senovės Lietuvis nedaug laukų arė,
Nes laiko jis tam neturėjo:
Jį užėmė tankiai medžioklė ar karė, —
Retai jis namie tesėdėjo.

Tuotarpu Trakuose Gedmin's vieszpatavo;
Suvienyt Lietuvą norėjo;
I savo rankas visą valdžią igavo;
Narsiai muszti prieszus pradėjo.

Pajuto jo ranką galingieji prieszai —
Lietuvą draskyti nustojo;
Pamatė, juog, mūsų szalis nebevesza —
Ją novyt' ir plėszt' neb'atjojo.

Kryžiausiai atsargūs recziaus besirodė,
Ir lenkai drąsieji nebkilo.
Suvienytas vėkas Lietuviai parodė —
Prieszai, nusigandę, nutilo.

Pasibaigė karės, romiaus atsirado.
Nuvargę Lietuviai ilsėjo;
Namie alų gėrė, kaip buvo papratę,
Ir girioj' medžioti pradėjo.

Oi, gražios tos girios Lietuvoje buvo!
Ir puszjis, ir eglės tę veisės;
Seni medžiai patįs iszvirtę tę buvo,
Nes žmonės jų kirsti netaisės.

Virszunėmis puszis į padanges rėmės,
Tiesiai, tarsi szaut, augsztyn szavo;
Tę eglės-draugai, szakomis susiėmę,
Mylėdamos, drauge svyravo

Jauni prie szaknių jų medeliai tankiausi,
Kaip vaikai prie tėvų, sustojo,
Teip skaisčiai žaliavo, kvėpėjo puikiausiai
Ir savo szeszėliu viliojo.

Tankmynuose tuokart žvėrių daug gyveno,
Ir turų, ir žubrių dar buvo;
Ir tankiai jų mėsa gardžiausi ant peno
Lietuviui medžioklėje kliuvo.

Galingas Gedminas medžioti iszjoja
Isz Trakų ant Panerio kalnų.
Placziausi ir tanki tę giria žalioja —
Į girią žmonėms moja delnu.

Ir Gasztold's su juo, ir bajorų daugumas,
Vis juodbėrius žirgus anczsėdę.
(Maži tie žirgai, bet jų baisus greitumas —
Totoriams net szirdį perėdė.)

Tarnų didžia gauja paskui juos sekioja,
Ginklus ir ragus pasibraukę;
Szunų sudveiluotų jie rują vedžiojo...
Visi tiesiai girion nutraukė.

Iszgirdę ragus, visi žvėrįs pakilo.
Tarnai szunų rują paleidė.
Saidokus į ranką paėmę, nutilo
Ir girioj visi iszsiskleidė.

Daugybė žvėrų po jų rankos pakrito:
Tą dieną daug turų priszaudė;
Gedmins pats didžiausį isz turų parito.
Tik naktį sustojo jie gaundę.

Žiuri, kur nuvyko, įnirtę gainioti:
Pakalnėje Neris tę plaukia;
Kalnai czia, giria... bus gerai czia nakvoti!
Sugulę teip, ryto sulaukė.

Pabudęs iš miego Gedminas ant ryto,
 Apsakė, pats sapną regėjęs.
 Netoli ant kalno, kur turą parito,
 Gelžinis ten vilkas tupėjęs;

Teip baisiai jis kaukę, kaip šimts kitų butų
 To vilko viduje sėdėjo.
 Stebėtinas sapnas! Kam jis iszriszt kliutų?
 Visi, nesupratę, tylėjo.

Gedminas tos vietos žiurėti nujojo —
 Isz ten jis užtėmijo rūmą.
 Tuojaus ir bajorai, ant kalno sustoję,
 Pažino žinycią Perkūno.

Ant kalno prie Neries žinycia stovėjo —
 Tamsus ir surukusis rūmas;
 Perkūno ugnis visados czia rusėjo,
 Ir kilo į debesis dūmas.

Kurėju-Kurėjas sutikt juos iszėjo.
 Pažinęs, kas yra, isztolo:
 Jau laukė jų vakar, kad girioj' braszkėjo;
 Ir priėmė teip, kaip iszpuolo.

Į vidų tuojaus juos visus suvadino —
 Štalai tę apsunkinti laukė;
 Paeiliuj' visus už stalų susodino
 Ir valgius artesniai pritraukė.

Svecziai smarkiai valgė, medžioklėj iszalkę;
 Indai su medum tankiai linko.
 Rymojo Gedmins, pirmą alkį užvalgęs,
 Ir sziteip Kurėją užtinka.

— Perkūno-dievaiczio Didžiausis Kurėjau! —
 Pasakė, arcziaus prisitraukė:
 — Macziau ant Turokalnio vilkas sėdėjo;
 Kaip šimts vilkų, baisiai teip kaukė;
 Gelžinis jis buvo; jo balsą girdėti
 Szalyse toliausios galėjo.
 Tą sapną iszreikszk! Man pradėjo rupėti,
 Ką Dievas per jį pažymėjo. —

Tuoj senas Kurėjas žinyczion nuėjo
 Paklausti Perkūno dievaiczio,
 Ką sapnas Gedmino žymėti turėjo,
 Ką žada dievai Kunigaikszczuii.

Neilgai tę trukęs, Kurėjas parėjo
 Linksmesnis, matyti isz veido;
 Matyt, nieko pikto dievai nežadėjo.
 Ir sapną iszreikszi daleido.

Pargrižęs, tuojaus dievų valią iszreiskė,
 Tarydamas: — Didis Gedmine!
 Dievai Tavo sapną iszguldė man aiszkiai;
 Sztai tokią apskelbė naujieną.

Tas vilkas gelžinis — pylė tvirta yra:
 Ant kalno reiks ją pastatyti,
 Viduj szimts vilkų — tai galingi yr' vyrai,
 Tai pylėi apgint suvaryti.

Kaukimas garsingas žymi didžią szlovę:
 Pylė bus garbinga po svieta;
 Nekartą Kryžiaiviai, nors baisiai ją novys,
 Atras neįkandamai kietą! . . .

Jau metams praėjus pylė tę stovėjo,
 Jau bonios stypsojo į dangų;
 Isz akmenio sienos aplinkui ją ėjo;
 Kareiviai stovėjo prie angų.

Daug metų praėjo — pylė dar stovėjo
 Ant kalno, kaip buvo statyta.
 Galingi prieszai jos nugriaut negalėjo,
 Kaip buvo Kurėjo sakyta.

Ant Panerio kalnų iszaugo jau miestas,*)
 Namai prie namų susistojo:
 Gražiausios ant Neries žmonėms teko vietos,
 Nes garsas pylės juos viliojo.

*) Vilniaus miestas.

Neteip yr' dabar! Keliems metams praėjus,
 Atliko pylės tik griuvėsiai;
 Naktimis pelėdos tų laksto ir vėjas
 Sau szvilpauja pro langų vietas.

Bet miestas užtat iszsiplatino baisiai,
 Kur pirmu lauželiai stovėjo;
 Nuo laiko užvis, kaip tikėjimo vaisiai
 Lietuvoje plėstis pradėjo.

Kur pirmu Perkūno žinyczia stovėjo,
 Dabar tų bažnyczia gražiausi;
 Ir szventa ugnis seniai rukti nustojo,
 Tik kryžiai tų žiba skaiscziausiai.

O rūmų daugybės didžiausių, augszcziausių,
 Kaip grybai, tuoj, lietui praėjus,
 Iszdigo. Ir stovi tų miestas gražiausis,
 Kur girioje szvilpavo vėjas. *Bicxiuolis.*

Mūsų mokslavietės.

1. **Kaune** rengiamas žmonių universitetas, kur už pigų užmokestį bus aiszkinami yvairi mokslai. Gražus užmanymas, nei žodžio. Tik dėlko tos dovanos nesiuloja maskoliai savo name, savo miestuose, o skubinas „gerai padaryti“ tik mums, vieszpatystės pakraszcziuose, gyvenantiems? Tai minėtinas dalykas! svetimi isztikro stebėtus; męs-gi lengviai to priežastį randame: mokyklą rengia . . . popas ir du pravoslaunu mokytoju. Kad ne baimė įkalbinėjimo mums iszvirsti isz katalikystės, labai džiaugtumėmės; dabar mažne nuliustame.

2. **Karteroje.** Praėjusiam Nr. raszėme, karteniszkiei vienu matu savo vaikus atėmė isz valstinės mokyklos. Perdėtiniai, kaip visur, teip ir czia visųpirmu sztikio ant kunigų, bene padarė įtekmės. Patvirtinimų negavę, rasztininkas, kulvarta Grufas, ir mokytojas priekalbėjo starszinai Gagilui sziteip: tėvams vaikų į mokyklą neleidžiant, atsakymas krenta ant nekaltų kunigų; kad-gi

padarius dėlto „prigovora“, pagal kurį visi tėvai beatsisakymo apsiimtų varyti savo vaikus į mokyklą? Gagilas, žmogus doras, bet toks minksztgalvis, kad tų lapės žodžių nė praste-nesuprato. „Gerai“, sako. Nu, ir padarė tam tikrą projektą. Žiurėsime, žmonės ar dės paraszus po tuo nauju iszmislu ruskinimo mūsų vaikų. Nesykį patrauki peczius: nejaugi visame valsečiuje nerandas žmogaus, kurs suprastų mūsų padėjimą ir iszmingai rėdytų valsečių? Kad rinktiniai sprendžia, kam buti valsečiaus galva, tai butinai apsirenka arba minksztprotį, arba nesąžiniszką ir girtuoklį; kartais stacziai savo neprietelių, kaip tai Hakių Vaszkį, kurs ir vėl myluojas, bene iszrinks dar ant trejenės. Ir veizėk, mulkiai gali iszsirinkti! —

3. **Lietuvių ir Latvių mokyklos.** Kauno gubernijoje pagal statistiszką žinių 1897 metų buvo gyventojų katalikų 1,146,094; Vilniaus gubernijoje 974,045. Žinoma, kad skaitlius vaikų mokinamojo amžiaus isznesza septintąją dalį skaitliaus visų gyventojų. Todėl, jei visi vaikai vaikszcziotų mokyties į mokyklas. Kauno gubernijos mokyklose butų 163,728 mokytiniai, Vilniaus 139,120. Tuotarpu, atskyrus gimnazystus, kurių skaitlius nedidelis, į žemasias mokyklas Kauno gubernijos tevaikszcziuoja 10,692 mokytiniai katalikai, Vilniaus gubernijos 10,959, tai yra ant vieno vaiko, į mokyklą vaikszcziojanczio, pripuola 14 nevaikszcziojanczių. Skaitlius nevaikszcziojanczių į mokyklas kaslink sodieczių daug didesnis, nes į mokyklas kuodaugiausiai vaikų vaikszcziuoja miestuose, kur mokėjimas gudiszkos kalbos daug reikalingesnis. Mergaitės beveik suvis nevaikszcziuoja į mokyklas. Ant abelno skaitliaus 16,420 mokytinių, lankanczių mokyklas Kauno direkcijos, mergaiczių tėra 3248, o isz tų didelė dalis maskolaiczzių arba žydelkyczių; katalikes-gi tiktai mieste mokyklose terasi. Mokyklų, pavestų Kauno direkcijai, 1897 metuose buvo 246; Vilniaus direkcijai 235. Joms užlaikyti žmonės valsechiuse Kauno gubernijos sudeda 82,000 rublių; 12,000 prideda nuo savęs vyresnybė.

Apart virszuj' paminėtų mokyklų, Lietuvoje įrengta daugybė cerkvinių mokyklų. 1897 metuose Kauno guber-

nijoje buvo jų 87, Vilniaus 692. Tos mokyklos daug nedoresnės už paprastąsias valstiszkas, nes į jas neleidžia kunigo mokyti tikėjimo; katekizmą ir poterius, žinoma, savotiszka, moko popas, kurio valdžiai ir priežiurai pavestos tos mokyklos. 1897 m. cerkvinose mokyklose Kauno gubernijos tebuvo 758 mokytiniai nepravoslauni, daugumas iš jų katalikai. Cerkvinėse mokyklose Vilniaus gubernijos katalikų buvo tais metais 1716.

Visų žemųjų mokyklų Kauno gubernijoje 1897 m. buvo 333, kuriose mokėsi 18,542 mokytiniai. Ant vienos mokyklos abelnai pripuola 55 mokytiniai, katalikų-gi tiktai skaitant 32. Vilniaus gubernijoje buvo išviso 927 mokyklos, į kurias vaikszečiojo 30,729 mokytiniai. Abelnai ant vienos mokyklos pripuola 33 mokytiniai, katalikų-gi tiktai 12. Kaip matome, Vilniaus gubernijoje mokytinių, palyginus su mokyklų skaitliu, daug mažiau, negu Kauno gubernijoje, nes tenai įrengta daug cerkvinių mokyklų, į kurias katalikai nenori leisti savo vaikų.

Palyginkime dabar Lietuvos mokyklas su mokyklėmis latvių Kurliandijos ir Infiantų. Latvių mokyklos, įrengtos ne ruskinti vaikams, bet apszviesti; jose vaikai gali iszmokti skaityti ir raszyti ir gauti pradžiamokslį prigimtoje kalboje. Latvis mato, kad mokyklos duoda jam tikrą apszvietimą; žino, kad įgytas jose mokslas bus paskui naudingas; todėl latvių mokyklos kriuszte prikriusztos vaikų. Pagal žinių, surinktų 1897 m., Kurliandijoj' buvo 347 valstinės ir parapijinės mokyklos, kuriose mokėsi 13,355 vaikinių ir 10,667 merginos, Infiantų gubernijoje buvo 440 mokyklų, jose 13,258 vaikinai, 10,036 mergaitės. Jei dabar tų mokytinių skaitlių palyginsime su skaitliu visų latvių tose gubernijose pasirodys, juog mažne pusė latvių vaikų vaikszečioja į mokyklas, kad tuotarpu Lietuvoje tikai vienas ant 15. Latvių mergaitės lygiai, kaip ir vaikinai, vaikszečioja į mokyklą; lietuvių-gi mergaitės beveik suvis szalinasi nuo jų. Dėlko teip yra, lengva suprasti. Latvių mergaitės savo mokyklose iszmoksta skaityti, raszyti savo kalboje; iszmoksta katekizmo, bibliszkąją istoriją ir daugybę kitų naudingų daiktų. Lietuvaitė-gi mokyloje nieko gera ir naudingo neras, o gudiszka kalba

jai suvis nereikalinga. Ant vienos latviszkos mokyklos iszpuola 61 mokytinis, ant lietuviszkos tiktai 55, o kitur net 33. Matyt, kad lietuviai ne dėl stokos mokyklų neina į jas, bet dėlto, kad jos neduoda jam nieko gero ir gyvenimui reikalingo.

Tokiame padėjime nieko daugiau mums nebelieka, kaip tiktai mokyties patiems namie. Teip visi ir pradeda daryti, ir nors menka dalelė mūsų vaikų telanko mokyklas, daugumas vienok moka skaityti. Tėvai moko vaikus, brolis seserį; kokia atliekama boba arba diedas — vaikus savo susiedų. Nesuturės tokio mokymo jokie draudimai ir baudimai, nes ir mitrausia policija nesugaudys ir nesužinos tokių mokyklų. Netrukus, kada žmonės labiaus apsiszvieš, tiek bus mokytojų, kiek žmonių ir visi vienas nuo kito iszmoks skaityti, o juogiai knygų teip-pat netruks, turėsime patį savo apszvietimą, tokį, koks mums geresnis ir naudingesnis. —

A. K.

Viena pavasario diena.

(Toliaus.)

.....
 Pritupė, veidas jos paraudė,
 Baltais priszteliais baltus spenius spaudo.
 Rodos, isz balto sniego auklas suka —
 Tikt jos kšneliais ing milsztuvę trūka.
 Trūka ir trūka, ir milsztuvėj' toje
 Tirpdamos nuolatos, nuolatos puloja,
 Putas szampano, teip garbinto vyno,
 Kas-gi prie putų pieno prilygina?
 Milsztuvėj tartum karoliai iszberti,
 (Tiktai negali piene pasinerti);
 Brangūs žemčiugai, tikriejie bursztinai,
 Kitų ir vardo, užtikro, nebžinai, —
 Tankiai jie mainos, kur ta balta striuna,
 Bėgdama isz spenių, milsztuvėj pražuna.
 Milsztuvės pusė . . . jau kvėpiantį garą
 Prie vėsio laiko pienelis iszvaro.

Sveiks bus ir gardus, nes tokia milžėja
 Daugel sveikatos ir skonio pridėjo.
 Ką ana jautė toj' tai valandoje,
 Czystos jos mislīs — anioliszka duszia;
 Dėlko-gi veido kraujas iszsimuszo?
 Kas tur tiek galis, idant tą ispėtu?
 Gal atsiminė dainelė girdėta:
 „Jis dirvas arė, o ana kasdiena
 Isz minksztų spenių spaudė saldų pieną?“
 O gal ir kitų visokių netruko:
 Isz kurios griczios dūmai dar neruko?
 „Pilsim pienelį ing bliudą,
 Valgysim uogas abudu“ . . .
 Oi, jei kas liepsnos szirdyje negeso,
 Tam veidas dūmais apruks pirma czėso!
 Daugesniai kalbėt — veltui butų žygis —
 Anot to: svietas mieg', saldžiai užmigęs . . .

Ai, užsimirszau! Nepasakiau nieko
 Kokios Roželei karvelės milszt teko,
 Ir dabar tiktai isztariau jos vardą.
 „Tasai ne kriauczius, sako, kurs neardo;
 Tas ne keleivis, kurs atgal nēr kakęs,“ —
 Asz turiu grįszti, viso nepasakęs,
 Žalutė, szėmė, margutė, žalausė . . .
 Visoms, kaip pirmai, teszmenis nuprausė,
 Visoms po kęsnį duonos padalijo.
 Pieno primelžė milsztuvėles dvijai.
 Kas Rožę matei, tikrai neužmirszai.

Petriukas veltui laiko nenaikina.
 Patikęs moczią, rankiai pasveikino;
 Neilgai trukus, svirtis sukrutėjo —
 Traukia vandenį ir pila lovyje.
 Traukia ir traukia, o kad jau numano,
 Juog atsigerti arkliams socziai gana,
 Neszioj' ir kutėn, kad lovius pripiltų,
 Nes-gi artojams reiks įplakti miltų.
 O paskui szieno plokų dar keletą
 Nunesz' rezginės', už ėdžių primeta.

Ir tą atlikęs, jisai nepristoja —
 Dar ant skiedryno skiedeles rankioja —
 Žino, juog moczia užkaitė veczeriā.
 Mielu žiurėti, kad vaikeliai geri!
 Tėvas, atradęs vis namie, kaip reikia,
 Petriuką, žinoms, pagyrė, nepeikė.
 Brolis Kazimiers prie szirdies prispaudė;
 Linksmai buczyavos, isz meilės iszraudo.
 O, meile, meile, brangiausi dovena!
 Kur tu gyveni, bėda nevargina.
 Bet ana tiktai ten gyvent pamėgo,
 Kur szirdis liepsna Dievo meilės dega!
 Ta tai yr kiemas, jeigu žinot nori,
 Tas, kursai sekė szventą Izidorį,
 Kursai, sustabdęs arklį toj vagoje,
 Ant kulio kieto, meldamas, klupojo.
 Dievo malone liepsnojanti duszia
 Meilės spinduliu visur atsimuszė. —

Antrame kieme, pacziam' paupėje
 Kur ir Onelė-slapukė įėjo,
 Tūpias milszt karves, tur but, jos motina:
 Rankos žeminos, gal bulves sodino;
 Juodu kvartuku mažką apibraukė,
 Spenius purvinus, apskretusius braukė.
 Milsztuvė, jei teip vadinta gal buti,
 Priderėt' nesziot pamazgas ing kutę;
 Kad butų žmogum, ne medžio sudynu,
 Ne vieno paskaitytų už tikrą muriną,
 Jei gaspadinė gera paregėtų,
 Tartų, juog szveista vieną kart ant metų.
 Ogi iszkosziant, pienas ar sulaukia?
 Ar neapgyžta, ar nesusitraukia?
 Padavus vaikams, gal but liga tikra;
 Kapuos' nuvaryt neįstengs tik vikro.
 Kad ji melž karvę, Ona, loc verkdama,
 Tarė: „Piemenįs mane szydin', mama!
 Kad anie butų galvas kur nutrūkę!
 Petrukiuks prāminė szendiena slapuke!

Krumuos' įlindo karvė, sztai ta pati;
 Su Jurgiuėjov: jisai tą pamatė.
 Szydin' ir szydin, o tai jau vakaras —
 Asz neperstoju lieti dar aszaras"! . . .
 „Nu, nu, palukėk — papuls jo motina!
 Ji savo sunus valioj' užaugino
 Buk tai geresnių ir sodžiuj nebėra
 Už anos Petro arba Kazimiero!
 Neverk, Onyte! neverk, gegutėle!
 Tu manei viena belikai dukrele!
 Juogiai jus buvot, gal atmini, szeszi:
 Keturis mirtis isz rankų iszplėszė,
 Tav' užturėjau, Joną, brolių tavo;
 Jis gal parjojo: girdėjau dainiavo.
 Tėvas jo nekencz: arti nemok', sako.
 Asz per aszaras ką bematau taką! . . .
 Neverk, Onyte, pati regėt gausi,
 Kaip asz tam Petruui szersiu per pat ausį“ . . .

Gal nė adynos pusė nenuplaukė —
 Arklys prie vartų, kad įleistų, szaukė:
 Tuo tatai arkliu Jonas aręs lauke.
 „Oi-gi, negeroj' suvis valandoje
 Katrė, tar' moczia, aną paviliojo.
 Jonas neatein', kad pavaduot' senę:
 Nesziau arkliams asz isz upės vandenį!
 Bėk, atneszk žabų, Ona, mano vaikas —
 Kaist reik' veczerę; jau vėlus yr laikas!“
 „Per dieną buvau ant kojų asz stati.
 Žinai, nuvargau — eik sau, mama, pati!
 Akjs jau merkias, noriu jau ir miego“ . . .
 Žabų atnesztų motina nubėgo.

„Katrė, tar' Ona: Joną primasino;
 Kad reik' liuobt arklius, ir to jis nebžino!
 Kur tik nebuvus, ten kelio jo galas,
 Nes vis atsirand užeit jam reikalas!
 Aszei, matutė, pavalgiusi pieno,
 Eisiu sau gulti — pavargau szendiena“ . . . —

„Pienas puodynėj'; ant stalo duonytė;
 Kur bliūdai, žinai: pilk, valgyk, dukryte“!
 „Kiek-gi truktumi czia manei įpilti?
 Aszei prie ugnies norėcziau apszilti“...
 „Sze-gi tau duonos, sze-gi ir pienelio.“
 „Mama, ei, mama! nēr man dar szauksztelio“!...
 Pakol Onytei mama vis atneszė,
 Virals iszbėgo ir ugnį užgesė.
 Puczia nabagė. Teip vargsta motina,
 Kuri, kaip ūgint vaikelius, nežino.
 Szitai ir tėvas pagrįszta isz lauko.
 Kad nerand, Jono, peczius jisai trauko
 „O tai motina! tavo tai valiūka:
 Nebgreitai rasi, jei isz akių trūko“.
 „Tas viens beliko, ir tą nori spausti.
 Kogi nenori proto pasiklausti?
 Vandens prineszė, o skaitai už grieką:
 Tiktai minutė, kaip jo nebeteko.
 Miltus įmaiszyk, ir būs arkliai soti, —
 Koczia ant Jono tevai berugoti“?

Kad apsiliuobęs, ženg tėvas, troboje
 Žmona ant stalo stato bliūdą tuoje.
 Viralas garuoj', kaip žiemą verdenė.
 It ant ledo antis, slyzdama bėgioj senė
 Jaucz', juogiai tėvui tas labai netinka,
 Kad Jono vieta yr' prie stalo dyka.
 Tar' jis: mudujen sėdav' tik valgyti:
 Ona užmigus, Jono nematyti.
 Jaunam mėnesiui prilygint neg ēda:
 Kuo pasirodys, tuojaus vėl užsėda.
 Ir nuo kamparo netoli atliko:
 Padedi, žiuri — vieta tiktai dyka.
 Dirvoje ano nebgaliu atrasti:
 Aszei viename, jis ar' kitam' kraszte
 Man szirdj, rodos, kremt pipirai karti.
 O tu užstoji, neduodi pabarti“.
 „Et, gerai sako, juog savo ir vogos
 Retai yr' geros, o dažniausiai — blogos.

Ant vaikų savo tu visados pykai:
 Tau jie tinginiai, kitų — darbininkai!“
 „Ant labos nakties lai bus ir to gana!
 Tu tikt pripratai peikti kalbą mano.
 Kas-gi tai?“ Tarė, išipylęs
 Į bliūdą: „rodos man, viralas prisvilės;
 O-gi ir skoniu suvisu buk kitas:
 Loc vietoj druskos pelenais sudytas“ ...
 „Nu, ką betarsi? Ką-gi beatrasi!
 Pirmas tai szauksztas. Valgyk, o priprasi!
 Dūmais truputį, tiesa, gal aprūko:
 Primecziau skiedų, žabų kai pritrūko.
 Nubėgau žabų, gal kiek ir prigavo;
 Gal tik liežuvis nebtur' skomos tavo.
 Kas teipo pykti ir bartis priprato,
 Tą gal, man rodos, atstot ir sveikata“ ...
 „Ar Ona nebgal atneszti nei žabų“?
 „Ot, iszsztariau žodį buk nelabų:
 Ot, ir ant Onos nori užsipulti.
 Valgyk geresniai! pavalgęs, eik gulti!“
 „Ka, ka, ka“! Ona sapnyj prasijuokė.
 „Ar-gi tau maža mano kasa tokia?
 Jurgi, czia matys! Alksnyne duobėje
 Tę bus sziltesniai už vėjo, už vėjo“! ...
 „Moczia, ar girdi, ką tai Ona sako?
 Gerai žiurėti turi anuos taką“! ...
 „Dieną su Jurgiu karves varinėjo,
 Dėlto jį Jurgi sapnyj paminėjo.
 Tujei ant blogo iszversti papratęs,
 Ką tik iszgirdęs ir ką tik pamatęs“!
 „Bet tau, žmonele, kad tiktai prie galo
 Saldutis medus nepavirst ing smalą.
 Gini, loc kregždė guszta nuo katino.
 Tavo geri, o blogi kaimyno:
 Kad naktis, Jonas ir dabar nežino.
 Jums tai, motinos, pasakyt asz noriu:
 Kiekvienai reikia gerų akylorių.
 Isz vieno žodžio, vieno užraudimo
 Lai ém' motinos sau persergėjimą.

Bet, kolei galit, paczios sav' apgaunat,
 O paskui verkiat, plaukus savei raunat.
 Akis iszverkiat, ot visa patieka.
 O kur dukteris to nežinot nieko.
 Vaitoj' vaikszcziodama, it suszlapus kurkê;
 Užmigus, rêkia, kaip kad krimstų žiurkê;
 Tartum viduriuos' kas įleidê žaltį
 Ar szirdyj vinį karsztą praded kalti, —
 Tai vakaruszkos, veselês, kermasziai,
 Kur tankiai renkas visoki judosziai.
 Ir rieszutynų pagirti nereikia —
 Nevisad yra ag ir anie sveiki.
 Gali atminti gerai tą ir pati,
 Kokių veselių, kermaszijų nematei?
 Verk, motinėle, verk gulbele balta:
 Labiausiai tujen už tuos griekus kalta!
 Negan paslysta, suvisu pagriuna;
 Ne tik ant kuno, ant duszios pražuna.
 Isz tokios balos kaip ją beisztrauksi?
 Jau nebegrįsz, nors per naktis kauksi, —
 Peklon įkrito. Isztikro szczeslyvos
 Laisviai ūgintos, kol dar yra gyvos.
 To tai ir to tai, tiesa, iszsisuko;
 Bet kiek karvelių tėvams tad pritrūko?
 Kiszenê aniems suvisu iszverstos —
 Tiek tai kasztavo nabagams liekarstos!
 O kokias akis reik moczioms turêti,
 Idant galêtu į žmones žiurêti'.
 Klausiu, ar nori jų vietoje buti?
 Ar-gi tas tavo nepajudin' krutį?
 Kad kerp avelę, antra dreb ir kratos;
 Jumsi, motinos, dėlko, kiteip matos?
 Ar avys už jus augszcziaus pasikêlê?
 Pamislyk gerai, tu mano žmonele!
 Atmink, oi, atmink, kad ir tau Onelê“...
 „Oi-gi tu, mano be dyglių erszkiet!'
 Dêlko ant manes rupestį numesti?
 Kaip asz motina, tujen tėvas badai:
 Dêlko-gi vieną man kaltą atradai?

Jei aszei verksiu, tu linksmas nebūsi!
 Ir tu nebaiksztus, jeigu aszei drąsi“ . . .
 „Oi-gi, gegute! Dabar teip rokuoji;
 Kad baru vaikus, tu visad užstoji.
 Ir kas iszeina? Jie negal suprasti,
 Teisybė moczios ar tėvo yr' kraszte.
 Kaip zomatas, blaszkomasis vėjo
 Luszta, kur remties, jeigu nesuspėja.
 Ant labos nakties lai bus ir to gana:
 Tujei papratus peikti kalbą mano“!
 Kryžių perdėjęs ant krutinės savo,
 Senis Karolius rožancziaus rokavo
 Teip baigės diena viena pavasario
 Nakties tamsybė suvis ją uždarė.
 Labos jums nakties! Pasilikit sveiki —
 Ant kitų trobų nueiti man reikia . . .
 (Toliaus bus). *Nežinomasis.*

Yvairios žinios.

Rinkimai starszinos. Lietuviai tankiai iszsirenka starszynomis ne iszmingiuosius, szviesesniuosius ir labjaus suprantanczius, bet tuos vyrus, kurie susirinkimui pastato daugiau arielkos. Po laikui griaudžias, sarmatijas ir dėlto savo darbus slepia, niekam nesigiria. Kai „ponas“ starszina pradeda rinkti ant arielkos iszleistus savo pinigus, daugumas apsibėdoja, pakrapszto savo pakauszį, sudejuoja, o dėl nusiraminiimo, pasiteisina sziteip: „dulkė priesz vėją nepapusi . . . visas susirinkimas renka, tai tu vienas nepadarysi, tik sau sarmatą gausi“ . . . Priesz rinkimus niekas neklausia: ką gero yra žmonėms padaręs tas, kurs starszina nori likti? už ką męs aną padėsime virszininku ant savęs? Bet: „tai ko-gi ir szitas blogas? negirtuoklis, kad ir su žmogum mėgia po stiklelį iszgersti; bažnyczion eina . . . su žmogum kalbas . . . nieko blogo nepadarė, — tai ko-gi bereikia? Nieko neiszmanantįs starszinos — nieko gero nepadaro; tiek težino, kad kai pisorius paduoda popierių, tai reikia pasirasztyti, o dėlko ir ant ko, tankiausiai patįs

nežino. Žmonės su tokiais jau apsiprato; „o ką-gi čia ir geras starszina padarys? Kalnų nenuvers!“ — sako. Teip, kalnų nenuvers, bet ir be kalnų yra daug darbo ir daug gero gali padaryti, suprasdami, kokią jie turi galybę, kaip galvos viso valseciaus: ant susirikimų gali kelti visokius klausimus, kurius su vyrais paskui apsversto ir užraszo, kaip nusprendė (prigowor). Kad isz pat pradžios butume turėję iszmingus starszinas, ar-gi butų isznykusi mūsų kalba isz tų dabartinių urvų paikinimo jaunų protų ir gadinimo nekaltų szirdžių, kuriuos vadina — narodnyja ucilizszcza? argi nebutų ant susirinkimų reikalavę, kad mūsų pacijų užlaikomose iszkalose mokytų netik ruskai, bet ir lietuviszkai, kaip tai dedas už Nemuno, Suvalkų gubernijoje? Ar-gi nebutų reikalavę, kad mūsų maldaknyges ir laikraszczius ant galų galo pradėtų spaudinti čia pat, o ne Prusuose, isz kur su tokio vargu ir teip brangiai persigabename? Ar-gi nebutų iszklaustyti, kad visi valseciai be paliaubos siuntinėtų ir siuntinėtų praszimus: vieną, kitą, trecią sykį atsakę, ant deszimtojo sutiktų, nes iszvystų tame žmonių valią, nes valdžia bijo, kad žmonės buriais pradeda apreikshti savo valią.

O dabar kas-gi? Szirdį sopa ir aszaros bįra, matant, kokie pas mus starszinos . . . Daugiausiai girtuokliai, kiutantįs rasztininkų saujose. Kitas ir butų gerų norų, bet kas isz to, kad neiszmano, ką daryti? Gerais norais esanti pekla iszgrįsta.

Panaszų rinkimą teko man regėti Szimonyse, Ukmergės pav. pradžioje birželio mėn. Szimoniečiai, arba Puponiečiai, ir nesigina, kad sau starsziną iszsirinko už arielką, nes priesz visus tą patvirtino. Senasis starszina, norėdamas ir toliaus palikti, pastatė vyrams gana arielkos; vyrams begeriant, papraszytiejie vien jį gyrė: „Tai ko-gi blogas ir senasis? Ką blogo jis padarė? Žmogaus neužmuszė, nei isz namų neiszvarė . . . Ir kitas ne kaszin ką čia padarys . . . O čia dar žmogus nori palikti, dar myli . . . dar iszmingas — vaiske buvęs. Tai ko-gi nerinkti jo ir vėl? Ar rinksime, vyrai, jį?“ „Rinksime! ko-gi nerinkti, ko-gi blogas? ar arielkos ne lyg socziai?“ Prie to ir žydai nemiegojo: „Ui, vyrucziai, rinkite jam: jis geras žmogus“ . . .

Prisipylę sau pilvus arielkos už pinigus pono starszinos, nuėjo į selską, jau szaukdami: „K. starszina norime turėti! Tegu jis bus! Męs norime K.“ ir pagavę naujai iszrinktąjį ant krėslo, pradėjo kiloti, szaukdami: „Urra!“ Neaplenkė ir žydelių, pas kurius baliavojo už starszinos pinigus ir juos kėlė augsztyn, szaukdami: „urra! urra!“ kas labai jiems tiko, nes szypsodamies glostė sau barzdas, kita ranka prisilaikydami, kad nenukrisų. O žmonės aplink trepsi ir neprisimusza prie krėslo, kad tik kliutų ir jiems žydpalaikį pakiloti Teip szimoniečiai (puponucziai), seniaus palaikyti už iszmingus žmones pradėjo ir pabaigė rinkimą starszinos — pas žydą. Dabar visi isz jų juokias, kad žydams su arielka duodasi už nosies vedžioti. Negerai!

L. V.

2. **Isz Židikų**, Tel. p. Židikuose, kol arielka buvo neužginta, buvo penkios karcziamos, o dabar dvideszimti penkios. Lygiai Ukrinuose, Židikų duktėje, pirma buvo viena, o dabar penkios, nes pirma tik gėrė karcziamose, o dabar kas žydo namai, kas krautuvėlė vis arielkos turi ir žmones girdo.

3. **Isz Gadonavo**. Skauduczių sodžiuje gyvena ukininkas B., kaip pati pavardė reiszkia, nuog boczių-praboczių tikras žemaitis. Pacią vedė ir-gi žemaitę, bet bajoraitę, kuri dėlto visųpirmu iszmokė jį lenkiszka. Negana to, kiekvieną į jų namus pakliuvusį tarną ir-gi steigias, kaip galėdama, pramokyti. Szeimynos samdo į 5 asabas. Kad kas galėtų apraszyti jų kalbą kasdieniame pagyvenime, per talkas namie ir svetur! Tai lyg akmenis skaldo, nors tverkis už szonų ir plyszk juoku! Gailu, kad maž kas tą jų kalbos juokingumą tesuprantą. Ar-gi ne bezdžionės tie szeimynykszečiai, kurie daro tą, ką paregi gaspadinę darant? Ale jiems dar prascziaus vyksta. Daugumas juokias isz tų naujų lenkų; kiti, kuriems brangi lenkiszka kalba, pyksta už nemielaszirdingą darkymą. Jų vaikai ir-gi bus nepaprasti „lenkai“, iszauginti tokios motinos. O jug tai skriauda lietuviui, kurio vaikai — **kulvartos**. Gali jie mokėti lenkiszka, ale kalbėti turi tėvo kalba, tos žemės kalba ir į bažnyčią ne kitokią knyga, kaip tik lietuviszką neszioties.

Tokį pat pažįstame Puokės sodoje, p. V., kurs „isz pažyciotos“ knygos lenkiskai skaito; nors jo tėvai lenkiskai nekalbėjo, o vis-gi, budami turtingi, pažino ponybę ir kunigus ir buvo visur priimti. Dabar juo labjaus ne už kalbą žmogų szlovina.

Žiogas.

4. **Isz Cziornosios Padynos.** Kaip keistai ir bjauriai lietuvio lupuose skamba szitie svetimi žodžiai! o vienok prisireikia skaityti juos už savuosius . . . Cziornaja Padyna — tai grynai lietuviszkas sodžius isz 40 ukininkų Samaros gubernijoje. Kuomet jie ten nusidangino, nedasižinojome; greicziaus juos maskoliai iszvežė isz Lietuvos po lenkmeziui. Lietuviai nors nuo seno tarp svetimųjų, tebėra gerais lietuviais, t. y. dar nesimaiszo su svetimais, nežinenija su jais ir pagaliaus nenori nė gyventi miszrai. Jie czia atsivežė savo paproczius, pagaliaus savo sodžiaus surėdymą su visomis nevigadomis. Valdydami po didžius plotus žemės, nusamdytos nuo rundo, kiti turi į 300—600 deszimtinų, jie vis-gi laukus paleidė riežiais, kurie tęsias ant gerų dviejų mylių. Gyvenimus susistatė į eilią, angsztai kits prie kito per abi szalį ulyczios, kaip augsztaicziai gyvena. Žemaicziai, gyveną vien kiemiais, sako, buk tai miesto budas esąs. Padyna, važiuojant nuo Saratuvos, yra už 118 viorstų lyg stancijos Mokrous, isz kur dar 32 viorstu arkliais per stepes. Stepės — tai lygus — lygus laukai per szimtus viorstų eina, augszta žole apžėlę. Niekur nei gyvenimo, nei medelio, nei kalno, net baisu, kaip ant juros. Padyniecziai, kaipo ne savininkai, savo sodžiaus nei medžiais nepapuoszė: sodžius plikas, kaip paczios stepės. Rundas norėjęs juos iszblaszkyti po kitas szalis, gal dėlto, kad jie, kupetoje gyvendami, dar neužmirszo nei vieros, nei kalbos; bet lietuviai pasiprieszinę ir pasilikę ant senųjų vietų. Jų kalba labai jau suterszta, dėlto kad knygu jiems truksta. Maldaknygių dar turi, bet ir tos jau labai senos, gal dar atsinesztinės. Padyniecziiai netik geri lietuviai, bet ir krikszczionjys geri. Per anos bado metus jie teip kits kitą szelpė, kad nei bado nedatyrė, nei rundui nesikloniojo, meldami paszalpos, nors saulė per kelius metus vis iszkepina jų kvieczius.

Ir szimet stoka lytaus pagadinusi javus, kas žino, ar bepasitaisys. Geistina butų, kad kas suraszytų visą jų istoriją, isz kur jie kilę, už ką iszsiūsti, kaip dabar turis, kiek szejmyņų ir tt. —

5. **Bukite atsargus!** Kad ant tēlegrafo stulpų szalip vieszkelio nuo Kretingos ant Telszių ir toliaus ant Mažeikių ir miesteliuose, ant to kelio esancziuose (kitur apylinkėje ar buvo, negirdėjome), pasirodė keiksmingi atsiszaukimai į „Lietuvius ir Lietuvaites“, policija turėjo darbo, kol nudraskė. Nudraskiusi, suėjo į karcziamą vieno miestelio ir ant to seimo sprendė, ką toliaus daryti, kaip kaltuosius atrasti. Szit įsikisza nužemintas žydas ir sako: „Ui, jus, ruskiai, žydelius persekiojate, o mes — žydelliai — rami tauta. Žiurėkite, ką žemaicziai isztaiso“! Žydai, jei ką galėjo žinoti, iszgiristi, atspėti, netruko su policija pasidalyti. Nuspręsta dviem gerai žemaitiszkai mokantiem, persirėdyti ir eiti visur, kame tik bus kokie susirinkimai ant rinkų, traktieriuose, arbatnamiuose ir tt. Nuduodamu, buk norią žemę pirkti, valkiojas po visus miestelius, po vieszbuczius; noriai pradeda kalbą su tarnais ir svecziais; teiraujas apie apylinkės dvarponius, vietinę policiją, kunigus, daktarus ir tt. Matote, kaip atsargiam žmogui reikia sziuose laikuose buti! Nereikia atvirai kalbėtis ten, kame gali žydai ar svetimi iszgiristi: ką žinosi, kas anie yra ir ką mislija.

6. **Teriojimas žydų.** Szia vasarą, nebesupaistome dienos, lietuviai pradėjo žydas pliekti ir jų turtą naikinti. Bene bus tai Lietuvoje pirmoji pradžia anų garsių „pogromų“, kurie nuo kiek metų neliaujas Baltgudijoje ir ypacz — Mažgudijoje? Žydai nedoru savo pasielgimu per visus amžius ir visuose krasztuose užsitraukdavo ant savęs didžią neapykantą ir smarkius persekiojimus. Pradžia Lietuvos „pogromų“, arba terionybių įvyko bene **Vaszkių**, arba Konstantinavo miestelyje Pan. p. Žydai vieną sykį sugrobė 13 metų mergele ir uždarė į sklepą, nėra žinios, kokiam tikslui. Mergelei vienok kažkaip pavykę nakties laiku iszsikrapsztyti isz sklepo. Parbėgusi prie tėvų, pasiskundė žydai ją norėję pianti . . . Atsiginę žydai ėmę

tėvus raminti ir gadyti, bet garsas visgi pasklydęs, sukeldamas baisią neapykantą žydų. Lietuviai juos sumusžė ir daug blėdės padarė.

Vaszkiuos prasidėjusi, kaip elektriszka kibirkstis, ėjo po apylinkę, sukeldama visur lietuvių priesz žydus. Paszvitinis, Linkuva, Pumpėnai ir dar keletas miestelių atkartoję tą paczią istoriją. Aresztuotų po kiekvienai istorijai esti į keles deszimtis. Patsai gubernatorius, bene į Joniszki, pribuvęs ir kazokų pareikalavęs, kurie ir lyg sziol tebestovia. Gyventojai tolymiejie mena esą tam tikri szindytojai, kurie, eidami nuo miestelio lyg miestelio, skelbią apie pjovimą krikszczionių. Negalime atspėti, kam dera ir kas kokios naudos laukia isz tų sumiszimų. Tuls J. Meilutis isz szjpus Panevėzio mums pranesza ir tokį iszaiszkinimą priežaszčių. „Bajorai sako tai esąs „litvomanų“ darbas. Szendien lietuviai muszą Leibas ir Īckus, o rytojų pradėsią smaugti Lenkus. Vis tai yra vaisiai butinai nereikalingo kibinimo per nesvietiszkus (?) straipsnius „Tėvynės Sargo“ ir „Žinycios“! (!!)

Įpykę bajorai, žiurėkite, ką pramano! Gyvi juokai isz tų „lietuviszkųjų lenkų - bajorų“! Kad jie skaitytų tuodu minavojamu laikraszcziu, nespręstų isz girdėjimo nuo senos bobos, tai iszsvystų, juog isztikro, ten nieko nėra kėlianczio savytarpinius nesutikimus. „T. S.“ ir „Ž.“ gina savo kalbą, kitų nesmaukdamu: susilenkavę lietuviai gali ir toliaus sau lenkuoti; bet — szalin su lenkinimu dar nesulenkuotų lietuvių! Už tą gali gauti jei ne per kuprą, kai per nosį. —

Teisinimos Vaszkių žydų priesz tardytojus (sledovatelius) sukelia priesz juos dar didesnę neapykantą. Vaszkių žydai 13 metų mergelę pavogę nepiovimui, bet paleistuvystei: starszina, gird, paliovė juos lankęs dėlto, kad neprilaiką jaunų paleistuvių. Jei teip isztikro butų buvę, tai verti buvo pliekimo, nes paleistuvystė kudikių — prastesnė už paczią mirtį per papiovimą! Ar szejp, ar teip buvo, lietuvius draudžiamo nuo darymo žydams krividų. Tegu sau bus iszperti kaltininkai; bet kam jų turtus naikinti? Tas tik didesnį atsakymą užtraukia priesz valdžią ir priesz Dievo teisybę. Maskoliszka valdžia

prityrus, juog sukilusius lietuvius lengviaus numaldą kunigai, neg policija ir vaiskas. Tai kodėl-gi dvasiszkiją teip rupestingai szalina nuo žmonių? Leiskite kunigams placziaus darbuotis, iszvyssite, kokia bus isz to nauda ramumui ir apszvietimui!

7. **Lietuvių szlovė.** Pas ruskius lietuviai turi gana gražią szlovę, kaipo žmonės didesnio sąžiniszkumo ir blai-vumo, neg maskoliai. Tą patvirtina ir szioksai atsitikimas. Kronsztate, ties Petropylę didino fortus, kurių pamatus reikėjo dėti ant juros dugno. Cementavimas giliose duobėse — tai didis, ir pavojingas darbas, reikalaujas didelio sąžiniszkumo ir isztvėrimo. Prie tokių paslaptinų darbų prie fortų, arba tvirtinių maskoliai imdavo vien tik maskolius. Bet apsakamame sztai atsitikime inženierius, nors patsai maskolis, valdžiai tiesiog pasakęs: su ruskiais neapsimu tą darbą priderancziai atlikti; leiskite nusamdyti „lenkus“. Valdžiai leidžiant, atvykęs į Szventininkus Vilniaus gub., prisisamdęs grynų „lietuvių“ kebioliką ir pradėjęs darbą, labai jam patinkantį. Ant nelaimės, atėjus nedėlios dienai, visi lietuviai, kaip vienas, atsisakę nuo darbo ir pelno. Persigandęs inženierius atbėgęs prie prabaszcziaus, prikaltėti anuos dirbti, nes darbo, vienkart pradėjus, nei dieną, nei naktį negalią atleisti. Prabaszcziai atvykus ir suteikius tam tikrą paliuosavimą nuo pildymo bažnyczios prisakymų, lietuviui vėl pradėję toliaus darbą ir atlikę kuopnikiausiai. Inženierius neturias žodžių apraszymui krikszczioniszkos lietuvių dorybės. O, kad gi visi tokiais pasirodytų! Musų nelaimė, kad mės žymiai gendame. Szventininkiečiai uždirbę po kelis szimtus rublius. —

8. **Isz Smilgių.** Stebėtinas yra prisiriszimas musų bajorų prie žydų; rodos, kad jiems žydas kvėpėtų. Ne tiek dar blogo, jei kokį Srolį laiko savo dvare; tai jau bent jo paties szejmyna isztvirksta, nuo jo paties vagia grūdus. Daug blogiaus, kad sodžių apleidžia žydu. Toks bajoras Srolį užtaria, kaip savo tėvą, vyresnybė jo negali iszmesti, o jis po prieglobstą savo geradari, lygei dėlė, siurbia ir geriogi - geria žmonių kraują. Toks musų

bajoras yra p. Leparskis Davongalio okolicoje. 30 metų laiko Ickų, vyresnybei neduoda iszvaryti, kaimynų ir kunigų praszymą, kad praszalintų žydą, užniek sau laiko. Ickus ramiai sau szinkuoja arielką paslapečiai ir visu yra aptariamias, kaipo vagis. Tas p. Leparskiui ne kas, kad szejmyna mokinasi, o nekurie ukininkai jau iszmoko gerti degtinę; kad vieno — kito arklys pražusta, — matyk, nuo jo Ickus toli gyvena: Lep. rindavoja Baciulių dvarą Radviliszchio parapijoje. Pats pasakyk, skaitytojau, ar-gi gali buti daugiau pagoniszka szirdis? Karcziam stovi prie kelio; daug kartų apylinkiniai, grįždami isz selskos, pasi-piktina. Kai dabar mada yra nežinoti savo tikėjimo, gal ir p. Leparskis neiszmano devynių griekų svetimų, juog užtaryti žydą, kurs szinkuoja degtinę ir dar vagį, lygiai pacziam tuos darbus pildyti.

Kitas į tą panaszus bajoras, Dravanauskis, laiko žydą Mediniszkių sodžiujė. Sodiecziai norėtų iszkrapsztyti, bet kaip-gi padaryti, kad pats ponas priima? Vyresnybė varo isz sodžiaus Chackelį, nes keletas metų tik parėjo, kaip naktį parsikraustė į tą grįczią. Laimė, jei niekas isz mediniszkieczių nepasigardaus Chackelio arielka ir neliudys už žydą. Jei antraip bus, tai tokių liudytojų nepatingėsiu paduoti vardus visu žinojimui. —

Prajuseis metais 30 d. gruodžio szitokia nelaimė aplankė Rymiszkių sodžiaus ukininką J. J., kurio turto sudegė už 1000 rub.: naujas klojimas, szeszi birkavailinų, 16 penėtų žasų, kūlių, kad butų galėjęs du tokiu klainiu apdengti. Pats ukininkas su savo szejmyna per visą dieną linus braukė jaujoje. Ant vakaro jis pavargęs pradėjo snausti, panorėjo tada užsižibinti szviesą ir kratyti pri-pluktas pakulas. Užsidegęs balaną, pasidėjo ant kakalio; balanai nukritus, kaip parakas, užsikurė pakulos ir linai, teip kad patįs ko tik skubo iszbėgti. Smarkiai begesydami, apdegė, labiausiai pats ukininkas. Isz gailesczio savo gerybės norėjo vėl grįžti į ugnį, sakydamas: „nebėra klojimo, nebereikia ir manęs“.

Didi laimė, kad isz Sujetų dvaro pats ponas Meiszta-viczė laiku pribuvo su gaisro maszinomis; galėjo pusė sodžiaus pavirsti į pelenus prie tokio tankumo triobų.

Isz paveikslo to garbingo pono reiktų visiems susiprasti: susidėjus apylinkiniems sodžiams įsitaisyti tokias padarines. Ant mūsų gaisrų tankiausiai praėjus paojui, žmonės pipkas ruko, kolaik sudegusios sienos paczios pradeda griūti; tada imasi nuodėgulus gesyti. Kas kita-gi su tam tikroms prietaisoms: ir artimesnius namus gali ginti ir patį gaisrą gesyti.

To ukininko tuo yra didesnė kaltybė, kad jau ketvirtą kartą toje vietoje degė jo klojimas.

Negalima dėlto užriszti visiems burną; kitas sau isz panosės vamteli, ar ne isz liurkos ta visa nelaimė? Asz nežinau, kaip isztikro ten buvo, bet ta ypata visų yra apkalbama už savo didį neatsargumą su ugnimi. Nė kiek jam nebaisu įkurinti liki raudono jaujaus kakalį, arba su pipka nueiti į daržinį, klojimą parsinesztų sziaudų ar szieno. —

Atsiminus apie linus, turiu prisipažinti, juog dabar iszmintingi ukininkai liovėsi juos sėti. Linas daug reikalauja darbavimos, nuolija žemę, per jo priežastį, kaip matėme, tankiai atsitinka gaisras. Prekė mūsų apipūdytų linų, per žydų suktybę ar kiteip pagadintų, pusėtinaį nupuolo. Kad kiltų jų brangumas, reikia patiems žmonėms tiesiai į rankas iszdirbtuvių-pabrikų atiduoti. Tie laikai toli-gražu. Be abejojimo naudingiaus dėlto užsiimti sėjimu dobilų, vasarinių žolių, szeriamųjų burokų, o per tą auginimu veislingų gyvulių: arklių nuo kelių szimtų rublių, karvių, kurios duoda pieno ant dienos 6—7 gorcezius, kiaulų ir tt. Kur auga, geras daiktas sėti kvieczius, tik reikia mokėti pasėti ir žemę iszdavodyti. Kviecziai reikalauja geresnio mokėjimo iszdirbti žemę kaip rugiai. Abelnai kalbant, mūsų numanymas apie žemdirbystę apart dvarų yra mažiausias, neapsiriksiu, pasakydamas — paskutinis. Szakaliais ariame, szakaliais akėjame, pasturlakas sėjame, o ir tos po vandeniu ilgai kirmija dėl stokos iszkastų griovių; tokiu budu treczią grūdą pelno piauname; geriausias metais: 8—10; bet tas labai retai atsitinka. *Gargažė.*

9. Isz Raseinių. Prasezioko rasztas. Brangus kumai! Kaip ir jūs turėjote iszgirsti, nuo pernykszcio rudens

prasidėjo pas mus kova su lenkais arba teisingiaus su žemaiciziais, į lenkus virtusiais, kurie buvo paveržę mažne visas maldas ir giedojimus Bažnyčioje, mums besnaudžiant. Kad mes atkrutome ir ėmėme reikalauti savo tiesų, raszynėti prie Vyskupo, lenkai susiuto; ypacz po visą miestą kėlė tranksmą kelios davatkos, senojo klebono, kun. Žementauskio, pakurstomos. Garsui Kauną pasiekus, Szviesiausias Vyskupas pasiuntė Viduklės kleboną, Jancziauskį reikalus isztirti. Pasirodė, juog mūsų tiesa, juog lenkiszkas czia nereikalingas ir Jancziauskis mums buvęs prilankus. Žementauskis czia rankas sutepė ir Raseinių klebonijos nustojo. Atkėlė iszmintingą ir dorą kleboną, kun. Doczkų. Szis, regėdamas mūsų skriaudą, buvo užmanęs viską lenkiszką isz Bažnyczios paszalinti, bet lapė k. Jancziauskis viską sugadino-įbaugino viseip mūsų kleboną ir atitraukė nuo teisingo tikslo. Apskritai kun. Jancziauskis, kaip matyt, gryna lapė: polionomanas užžavėtas, su savo tarnais bažnyczios nekalba kiteip, kaip lenkiszikai ir pertai ne vieną žemaitį ar lietuvį perdirba į lenką. Tuo tarpu Raseiniuose pasirodė buk prilankus mums; potam-gi visai mus užvylė. Prastai su tokiais, kurie ponu serga! . . . Isz nežinomų szaltinių klaidžioja po parakviją plepalai ant raseiniszkių jaunųjų kunigų, ypacz vieno, kurį regis vyskupas ketina iszkelti. Plepa, buk jis teip neapkcencziąs virtusių į lenkus žemaiczių, kad ir prie ligonio tokio nenorįs važiuoti. Juog tokie pusgalviai negali buti malonus tai niekas neabejoja, nes-gi kas pamina senelių brangią kalbą ir prisisavina svetimą, tai grynas pusprotis; bet kad tas jaunasis kunigėlis teip giliai bristų į neapkantą, to nedaleidžiu. Suvokiu, juog tai plepalai miesto ilgaliežuvių mergelių.

Nors lyg sziol mūsų reikalai nepergerai stovi, pade-dame vienok viltį ant savo klebono, kad jis su laiku įves laukiamas atmainas. Liudna tik, juog patį parakvijonį nesupranta, ką kartais daro: nekurie, nemokėdami nei kalbėti lenkiszikai, gieda, kaip parsidavė!

Jeigu tas ilgai dėliotas artojo rasztas vertas laikrasz-czio, praszau pasiūsti.

El. . . .

10. **Isz Rigos.** Metropolitui Kazlauskiui mirus, visas Rosijoje esančias katalikų bažnyčias rėdo Jo Mylisto kun. Karolius Niedzialkauskis, Nabaszninko Sufraganas, Rektorius Petropylės Dvasiszkos Akademijos. Yra tai žmogus augszto proto, garsus rasztininkas, dėlto ir teisingas visuose dalykuose, neiszskiriant ir anos lenkų keikiamos lietuvystės. Matydamas retą lietuvių dievobaimingumą, jis anais metais iszklausė jų praszimą, leidė Petropylės Katedroje, arba Arciviskupo bažnyčioje sakyti pamokslus,*) leidė pagaliaus jiems giedoti rožančių ir giesmes. Pralotai prieszinos ir nėkuomet nebutų leidę. Cyps, gird, lietuviai per kiauras dienas; bažnyčioje nė neapsiklausysi! Bet dievobaimingam Vyskupui Niedzialkauskui tasai „cypimas“ ir patinka, nes tai — dievo garbė. Ir Rigoje esantis Petropylės Pralotas Afanasaviczė per kiek metų neleidė lietuviams Rigos bažnyčiose „pacypti“ ir pamokslų pasiklausyti; bet-gi tasai pats Vyskupas Niedzialkauskis **liepė** jam užganėdinti, na, ir užganėdino. O kad-gi sziteip **palieptų** Jisai ir Vilniaus Vyskupui Zvieraviczei užganėdinti Vilniaus lietuvius ir paliauti juos lenkinus?? Verta Vilniečiams papraszyti, kol Visk. Niedz. teberėdo arcivyskupija.

11. **Isz Plungės.** 14 d. liepos m. viename sodžiuje piemuo perszovė mergaitę. Kaltininkas policijai meluoja szaudyklę miszke radęs, kas tai yra nežinojės, (?) o kad, namo parsineszus, becziupinėjant, iszszovęs, persigandęs, nubėgęs atgal į miszką ir, nežinaš kur, vėl pametęs. Jis turi 15 metų. Atsargingai su szaudykle! Policija, nors lyg trijų dienų turi viską isztirti, laikė kuną paczioje kaitroje labai ilgai, gimdytojams ant szirdgryo, o kaimynams ant pasibjaurėjimo, — Nabaszninkės gentis nieko policijai nedavė.

12. **Isz Petropylės.** S. Kotrinos bažnyčioje lietuviszkus pamokslus sako kas antrą nedėldienį 4 valandoje po pietų; gailu, kad tiktai žiemą, nes kunigai nurodo vasarą lietuvių mažai tėsą, daugumas iszvažiuojas už

*) S. Kotrinos bažnyčioje jau szeszi metai yra sakomi

miesto. Tai klysta. Maž ne visi 15 tuksztanczių lietuvių Petropylėje yra amatninkai, fabriku darbininkai; jie negali iszvažiuoti isz miesto nė per vasarą. Tarnaitės ir kareiviai tai tiesa, iszvažiuoja, bet jų, sulyginus su amatninkais, nedaug tėra. Tuotarpu tos minios per vasarą palieka be Dievo žodžio. Lenkų jug daugiau iszvažiuoja, nes jie turtingesni už lietuvius, o vienok lenkiszcai sakoma per isztisus metus.

Katedros bažnyčioje perniai sakė per isztisus metus kas nedėlią ir kas szventą dieną lietuviszkai 9 val. ryto, o szjmet, visiems lietuviams kunigams iszvažinėjus, nuo 25 d. birželio lyg žiemos lietuviai nebegirdės prigimto žodžio ir giesmininkai pramokyti iszklys į visas puses. —

Carskoje Sielo, 30 viorstų už Petropylės, turi katalikų bažnyčią. Ant s. Jono atlaidų ten susirenka didžiogi pusė žmonių-lietuvių. J. M. Pralotas Maculeviczė, Prototarijus Vatikano, nors lietuviszkai moka, tecziaus, nė Evangelijos lietuviszkai neperskaito bent ant didžiųjų szvenczių.

Kronsztate teip pat dedas: lietuvių yra daug, ant s. Petro ir isz Petropylės važiuoja, kunigai-lietuviai, o Evangelijos nėra.

Ant Vyborgskos, ant katalikų kapų bažnyčioje didžiausi atlaidai esti ant Dievo Kuno, kad 4 Evangelijų procesija yra įsteigiama. Žmonių katalikų ir nekatalikų esti į keles deszintis tukstanczių, nes kiekvienas turi ką aplankyti. Lietuvių ir gi esti daug; ir jiems praverėtų pamokslai, nes ta szventė, maskolių vadinama — „gulianje“ per pagoniszka (Veizėk, ką seniaus raszėme), piktinanti lietuvius, traukianti į girtuokliavimą. Kad-gi kunigai pabandytų juos suturėti, tikrai paklausytų ir neprisidėtų prie geriancziųjų czia pat ant kapų.

Žodžiu sakant, pamokslai niekur pikto nepadaro; turint gana atsakanczių kunigų, ko-gi gailėtis?

Vargdienėlis.

13. **Ukmergės isprauninko darbai.** Kavarsko miestelio kraszte ant Ukmergės kelio susirinkome seredoj' priesz

Dievo Kuno Szventę 7toj' birželio pas Petrauskieneį grįčioj' kunigo su Ponu Dievu atvažiuojant lauktų. Neilgai trukus, atvažiavo mūsų kunigėlis, apkrapijęs su szvenstu vandeniu triobą ir ligonį, sėdo spaviedoti priesz smertį Petrauskienės mergytę vienuoliktų metų; mės-gi visi priangėje giedojome szventas giesmes. Greitai iszgirdome skambalą tankiai muszant: dzin, dzin, dzin! „kaž kas važiuoja Ukmerges vieszkeliu“, — pamislįjom. Tik karieta susilygino su mūsų grįčia, kaip suszuko isz karietos: „stoj!“ Vežėjas sustabdė arklius; nu, ir žiurime, giedodami, kas iszlys isz budos. Tikėjomės, kad tai bus Ukmergės, isprauninkas, Stepanavyczė-Voroncov, nes pirmiau deszimtininkai su pacztoriais galvatrukecziais kinkė jam trejată arklių. Kaip-gi, tas pats padžiuvėlis iszlipso. Nors laibas ir tiesas, todėl lengvas yra, ale žmogaus gyvulių gaiszinti darbymetyje nesigaili: liepė sau trejată arklių kinkyti. Stipt, stipt, stipt! prisiartino prie mūsų grįčios, pasiklausė ir vėl atsitraukė, nes pamatė perkupczių, neszant ant nugaros kuprynę; tuojaus prikibo prie jo, szaukdamas: „ką tu czia neszi? parodyk! begne lietuviszkas knygas?“ perkupczius atsakė: „asz blogo nieko neturiu; jei nori, tai galiu parodyti“. Numetė skrynę nuo peczių, atidengė visokių žolių ir kvietkų seklas: žirnikų, rutų, kopustų, burokų ir kitų. Isprauninkas kožną mazgelį pacziupinėjo, pauostė, iszziurėjo visas, bet nieko blogo nerado. Ale kaip paleist be prisikabinimo? pagavo plėczkikę trejudevynerių szaknių, užpiltų arielka; pakvapinęs isidėjo į kieszę. Žmogelis, mat, nuo pilvo skaudėjimo nesziuojosi. Ant galo, aptiko sviesto vagonę; teipo-gi pauostė, ale atidedant jau nebemacziau; matyt, nesenas buvo. — Tai czia nieko nėra! — prakalbo isprauninkas. — Eiksz arcziau prie manęs! atsisegiok: gal ką už ancziio užkisztei! — Atsisegiojo žmogelis; tada isprauninkas apipurtė, atspaudė, apgreibė žmogų. — Aga! ir czia neturi knygu! tai kur anas pardavei? sakyk! — Tada jau žmogus ipyko, o kad buvo ragavęs, tai pradėjo drąsiai sznekėti priesz isprauninką: — Jei asz pardaviau, tai tu man parodyk, kam asz pardaviau! parodyk, pasakyk! — szaukė žmogus muszdamas brutinę. — Jei mane laikai už smukulninką, tai kur mano

knygos? kam asz pardaviau? — Isprauninkas, nebeturėdamas, ką daryti, nes nebuvo prie ko kibti, pareikalavo paszportą, kurį žmogus padavė isprauninkui, o tas įsidėjo į kisenę. Taigi žmogelis be paszporto nebegali sau duonos szmotelio isz kupczystės gauti. Neduok, Dieve, su tokiais vabalais susitikti! Baigiant kratyt tą žmogų, kunigas pabaigė apie ligonį; isz grįzios, nesikepuridamas su isprauninku, nors tas arti stovėjo įsidėjo į kitus ratus ir pavažiavo su Ponu Dievu prie kito ligonio Szerių ulyczios, žmonėms su giesmėmis iszleidžiant Sz. Sakramentą, isprauninkas, kunigui sėdant vežiman kojoms trepinėdamas, suriko: „Wy... vaszu mat...*) devotki ksenzu v zadnicu pojote! vziat ich, vziat“!! nors ten urėdninko ir deszimitininkų nebuvo; jis tik vienas policijantas te stovėjo. Moteris atsakė: „Męs P. Dievui giesmes giedojome, ne kunigui. „Asz jus bizunais iszkaposi! turmon susodinsiu! tai ten galėsite kunigui giemes giedoti! o kunigą ant trijų szimtų rublių nusztropuosime“! „Už ką tu mus turmon sodinsi, atsiliepė A. Žem. „Nekaltas moteris? vagis, žmogžudžiai liوسي vaikszečioja, o mus, kad Dievui meldžiamės, turmon sodinti žadi! pirma juos susodink, tada mus“! „A, a, jusų Dievas, rėkė isprauninkas, yra kunigas“! „Ne! atspyrė Dor.: kas kits kunigas, kas kits Dievas; o kad kunigas užima Kristaus vietą, tai mėš ir kunigą szenavojame, bo Kristus liepė kunigų klausyti ir szenavoti.“ Isprauninkas toliaus: „Kunigas toks pat žmogus, kaip ir mėš!“ „Ne! — suszuko A. Žem.: kunigas yra Dievo tarnas. Jis P. Dievą ant savo rankų neszioji, o tu bizuną; jis mus mokina Dievą garbinti, gražiai ant svieto gyventi, o tu lojoji už Dievo garbinimą ir priesz kunigą buntavoji“. Tada isprauninkas, kumszečius sugniaužęs, prisiartinos prie tos moteries ir, sukdamas apie savo nosį, rėkė: „papulsi tu kur man Ukmergėn! supusi tu ten!“ O Žem. jam rėžė: vagis, atbuvęs savo, pagrižta namo ir mėš pagrįszime; ten bent atsilsėsime, tik gerą koszę liepk virti.“ „Vziat ich vziat!“ pustodamos ir akimis vartydamas, szaukė isprauninkas, matydamos, kad moteris

*) Laikrasztis vieszai negali atkartoti isprauninko žodžių. Red.

priesz jį ginczyjas. Traukė tada isprauninkas išz kischenės popierį ir szaukė: „asz jus visas susiraszysiu!“ Tada daugumas pabėgo, tik A. Žem. su drąsesnėmis atsiliko, bo numanė, kad už tokį užpuolimą ant žmonių, kada lydi kunigą su Szvencziausiu Sakramentu, ir už tokį lojojimą moterų ant isprauninko reikia protokolą raszyti ir jį suriszyti, kaipo varjotą. Todėl, paklausta isprauninko A. Žem., kaipo daugiau kalbėjusi, kaip pavardė? drąsiai atkirto: „asz vadinuosi A. Žem.! nuo ir ką tu man padarysi! misliji tu, kad asz tavęs bijau? Dievo tik ant dangaus tebijau ir karaliaus ant žemės; ale ir caro nebijau bo jis negina Dievą garbinti.“ „Aga! žinau, ką czia kunigas su moterimis dirba: jis miatežą taiso; jis piktas giesmes gieduoja! o kam jus ant ulyczios giedate?“ „Ar-gi nematai, atsiliepe moteris, kad mės visos priangėje giedojome, o jei kuri neparėjo triboj’, tai turėjo iszeiti prie durų, ale mės visos buvom priangėje ir sutilpom.

Lendo paskui isprauninkas į grįčią ir liepė parodyti ligonį. Vaikai maži, pamatę isprauninką burka apsisiautusį, keikiantį moteris ir kumszcziu visiems grasinantį, pradėjo verkti; viens po motynos kvartukų lindo, kits sijonu dengėsi, trecias rékdamas draskė savo motyną, kad gelbėtų. Isprauninkas, tą pamatęs, kad ligonio teipogi neiszgąsdinti, kurs jau girdėdamas jo kalbą drebėjo, kaip apuszės lapas, nebekeikdamas prisiartino ir persitikrino, kad czia reikalingas buvo kunigas bo mergytė sziltinėmis sirgo, pasakė motyna, kad daktarą teipogi vežė išz Taujėnų; nebebuvo ką kalbėti apie miatežą. Ale atsisukęs iszvydo kryžių su abrozdis ir žvakėmis ant stalo tebestovint nenukraustytus. Tada ir vėl suszuko, rodydamas ant mukelės: „Szitai jusų Dievas, ne kunigas; tą garbinkite.“ „Ne, atsakė moteris: czia ne Dievas, tik Dievo mūka, o kunigas su tikru Ponu Dievu pavažiavo.“ „O kaip-gi jis du Dievu gali vežioti?“ „Jei mums nevieryji, tai klauskis Szerių ulyczios žmonių: anie tau pasakys, juog su Szvencziausiu Sakramentu pavažiavo“. Daugumas moterų purkszyti išz juokų pradėjo, kada isprauninkas apie du Dievu pradėjo kalbėti, matydamos tokį mažą numanymą isprauninko apie Szv. Sakramentą. Ir isztikro, juokai, kad isprauninkas Stepanovicz-Doncov,

rodosi ne isz žydu yra, o teip mažas krikszczionis ir pravoslaunas; jug ir jų tikėjime esanti priczastije. Ant-su Diev-sukeikė: „jūs maszelninkai esate ir jusų viera maszelninkų!“ o A. Žem. atsakydama su Diev, pasakė, juog ir maszelninkai nuo Dievo. Negavęs penkrublinės nuo moterų, pavažiavo visų keikiamas caro pasiuntinis ir misionorius.

Ale negalas; ant rytojaus votyvos laike atskambėjo isz Vydiszkiego asesorius Tovstoles, negeresnis už isprauninką į kleboniją protokolą sustatyti ant kunigo. Ką ten kalbėjo, nežinau, tik kunigas linksmas yra ir juokiasi isz szito susitikimo su isprauninku. Kožnam aiszku, kaip czia isprauninkas savę bjauriai sutepė. Ten protokolo nesustatęs, ėjo prie Petrauskienės takais isprauninko. Czia užpuola, kad užgintas giesmes giedojo; tada jam pasakė, kas tokias giesme giedojo, kokias visados gieda bažnyczioj: „Tegul bus pagarbintas sz. Sakr.“ ir „Priesz teip didį Sakr.“ Užraszė tas giesmes; leis tur but kur norints isz cenzuravoti: gal ir jos miatežu dvokia. Žmogus, kurs aiszkino viską asesoriui, pasakė, juog isprauninkas tikrai užpyko ant kunigo, o paskui ant žmonių, kad kunigas kepurės jam nepakėlė. Tegu, sako, isprauninkas nesigriaugia, bo kad kunigas butų carą susitikęs, eidamas su Szvencziausiu Sakramentu, tai ir carui nebutų kėlęs kepurės, bo nesza su savimi patį Dievą, karalių karalių; caras ir isprauninkai turi klaupties priesz Dievą kunigo rankose esantį; ne kunigas turi dairytusi, kam kepurę kiloti, bet ant kunigo visi turi žiurėti, kad nepraleisti garbės prigulinczios Dievui neatidavus. Teip, teip sumurmėjo asesorius.

Musų moterėlės sukruoto-subruzdo isprauninkui už isznevožymą Szvencziausio Sakramento už žadėjimą turmon sukiszti ir už ketinimą kunigą ant trijų szimtų rublių nuosztropyti ir už bjaurų jo keikimą skusti gubernatoriui. Asz mislyju, kad joms bus sunku: ruskai mokėjo su isprauninku ginczyties, ale paraszyti skundą nemokės maskoliszkai. Ne proszalį butų, kad kas isz szalies paraszytų skundą ant isprauninko, neiszskiriant tik tų maskoliszků žodžių, bo anie labai gerai nurodo, su koku neapkentimu

musų ponai czinauninkai terp musų darbojas; tikrai, kad antrą kartą jis jau teip nebedarytų ir kitiems pasakytų saugoties tokio apsėjimo su žmonėmis. Mislju, kad be skundos gubernatorius žinos szitą isprauninko Stepanoviczės apsėjimą, nes ir maskoliai skaito musų „Tėvynės Sargą;“ jei norės, tai galės pakaroti jį. Tik jiems labai netinka „Sargas“: perskaite, teip susiraukia, kaip kad perkandę isz nežinių laukinį obuolį. Visiems neįtiksi, mat! —

Daugumas žmonių Kavarskiečių ir kitų apygardoj esanczių teip maloniai žiuri ant posrednikų, asesorių, pizorių, kaip ant brolių ir sau prilankių prietelių, o kad duoda už kokią patarnavimą burną arielkos, tai neberanda žodžių ant jo pagyrmo proto, meilumo ir žodžiu, isztirpsta žmogus ir gatavas pavirsti į maskolį ir savosius iszduoti. Tegu dabar szis pasielgimas isprauninko atidaro akis, ir pamato jie, ko nori isprauninkas, o su juom asesorius, posredninkas, ucztelius, pizorius, urėdninkas. Visi jie siūsti yra ant isznaikinimo musų vieros, tikėjimo, ir kalbos; nori per gvoltą, žemindami musų tikėjimą, įbrukti savo žadėdami dar priedą, o į musų burną per nevalią įkiszti savo maskoliszką liežuvį. Matot, jei isprauninkas, kurs ant viso pavieto yra uždėtas, kaipo perdėtinis ir vadovas, yra piktos dvasios pilnas, taigi nemislykit, kad pizorius su posredniku, ucztelius ir asesorius yra kitoniszkesni, bo kokia galva, tokie ir sąnariai. Neiszkiriant nėvieno maskolio czinauninko, visi yra vienodi žandarai ar pacztoj sėdžia, ar sude, kur teisybės reikėtų žiurėti. Jei kažin kaip tavę jis mylėtų ir prietelium rodytusi, nevieryk jam: jis gali su tavim geras buti, o dėl visų yra labai iszkadlyvas; jam užtat algą moka, dar didesnę musų kraszte, kaip Rosijoje, kad butų drąsesni ar persekiojimo kas yra katalikiszko, gražaus, szvento, ir musų brangios kalbos.—

14. Isz Kavarsko, Uk. p. Bjauriausis apsileidimas kavarskiečių svetimtaucziais. Kur suseis kruvon, ar ant rinkos, ar prie darbo lietuvis, lenkas ir burlis, tai jau nebegirdėsi lietuviszkai kalbant, ale visi taikinasi tam barzdylai įtikti ir, kaip moka, teip szvabaldžiuoja lenkiszkaai ar ruskai. Visztagalviai! Czia tavo yra žemė, tavo

kraszta, czia lietuvių priesz kelioliaką szimtų metų apgyventa. Kiti neseniai atsirado, yra atejunai į mūsų krasztą, priūmti tik isz loskos ant lietuviszkos žemės, bo kaip staroobriadcam buvo bloga Maskolijoje, tai anie jieszkojo geresnės vietos; atėjo į mūsų krasztą; tai-gi jie turi taikinties prie tavęs kalboj, kaipo prie pono szio kraszto; jis turi su tavim lietuviszkai kalbėti, o ne tu jam ruskai szvabaldžiuoti; jei teip darai, tada tą staroobriadcą-arkliavagį augszcziau statai už savę. Kur tavo protas! Tėvai mūsų, gindami savo žemės szmotą, savo kalbą ir savo krasztą daug vainų vedė, daug jų pražuvo, ale apgynė, o tu tą kalbą ir liuosybę, kurią teip brangino sentėviai per nieką skaitai, niekindamas savo kalbą; jie už tą kalbą galvą guldė ir dabar dar matai už Szventosios upės kapus nuo vainų metų. O tu jos jau iszsižadi? Kas dėl mūsų prosenelių buvo brangiausiu po vierai szv. katalikiszka, tau nustojo vertu buti szenavojimo! Susiprask, kad tu lietuvis esi, ponas szioj' žemėj', o visi kiti atejunai, jie tau turi buti dėkingi, kad gavo žemės szmotą, kad gauna uždarbį ir su tavim lietuviszkai sznekėti turi, anie juog nuo mūsų loskos reikalauja, o ne mes nuo jų. Kad su tavim nenorėtų lietuviszkai tas ateivis sznekėti, nesikalbėk su juom kiteip; jis tuojaus supras, kad tu nusimanai esant ponu sziamė kraszte ir savę szenavojant; nedrįs tavo kalbos niekinti ir taviszka pradės sznekėti. Tu be jų gali apseiti, o anie be tavęs negali. Buk drąsus tame dalyke ir stok už teisybę. Dievas su mums! — Suseina berniokai vakarop, darbą apdirbę arba ant valandėlės atsilsėti; vietoj gražiausias lietuviszkas dainas dainuoti, mauroja maskoliszka, tas paczias, kur vaiske budami iszmoko arba szkaloj ucztelius. Klausant, net kailis szirpsta, rodosi, kad prabudai keletą szimtų metų miegojęs, ir atrandi nebesant lietuvių, ale maskolius prigimtoj' vietoj'. Nežino berniokai, kad mūsų dainuszką lietuviszką mokyti žmonės svetimų krasztų su pamėgimu klauso.

Rodosi, kad kas uždavė nuodų berniokams: žiemos laike apikalėdy, eidami isz vienos ulyczios kiton vakaruotų, it vilkai, kaukia maskoliszka, o jau tie, kur ant upės

sielius pina tai muset pasamdyti yra maskoliszcai baubti. Nesuprantame, kas tai gali buti; vertėtų paminėti jų pavardes, kad visi žinotų, juog jau nustojo lietuviais buti, kad anų saugotusi žmonės, o pavirto į maskolio bernus. Tiek puikiausių dainuszkų yra pas mus garsingo mūsų dainio Vyskupo Baranauskio; gėda jums, broliai, maskoliszcai baubti, jei pats mūsų Vyskupas, Anikszcziuose gimęs, dainuoja lietuviszcai ir mums tiek dainų prirasze, kad prie svetimų nesigriebtumem, savo puikesnes turėdami . . .

Jonas.

15. Isz svetur.

Karė Chinaose.

Karė Chinuose, apie kurią jau visi, turi buti, iszgirdo, prasidėjo isz to, kad Chinai užsigeidė visus ateivius europiecius isz savo žemės iszvyti. Neperseniai svetimos karalystės, tarp jų ir Rosija, jemė pirkti ir samdyti ten žemės plotus, kur kiszė ir savus žmones. Tai negalėjo patikti chinams, nes pas juos gyventojų ir be svečių pertirsztai, teip, juog vietomis ant upių dirba grindas ir, ant jų, žemės užpildami, sėja gausiai vaisingus javus. Kad tat kaskartą placziaus ėmė svetimi gaspadorauti, chinai sukilo priesz ateivius. Pirmiausia auka jų maiszto buvo misijonoriai ir nauja krikščionių gauja. Užstodamos krikščionis, svetimos karalystės siuntė kariumenę, praszė valdžios, kad nubaustu sukilusius; bet tai nieko nepadėjo: maisztas, kaip gaisras sausame laike, greitai uždegė mažne visą karalystę. (O karalystė chinų žmonėmis turtingiausi visoje pasaulėje: turi keturius szimtus milijonų — ketvirtą žmonijos dalį). Maisztiniškai įnirtę kankino, žudė svetimtauczius. Vokietijos pasiuntiniui iszplėszė liežuvį ir, nežmoniszcai sužeistą, užkasė į žemę; pagal nekurių žinių nužudyti pasiuntiniai ir kitų karalyczių. Teip chinams elgiantis, o Europai netylint, jau prasidėjo karė, kuri užbaigs XIX amžių nemažu kraujo praliejimu.

Nekurie isz Chinų didžiunų regi pavojingumą karės su keliomis tvirtomis karalystėmis; užtat norėtu maiszta,

užgniaužti. Bet kunigaikštis Tuan'as, maiszto vadas, kaskartą didesnę sylą griebia į savo rankas. Lig sziol dar pietiniai chinai tebesnaudžia, bet nežinia, ar szaudyklių garsas ir brolių kraujas ir jų nepažadins. Chinai, jeigu visi sukrus, nežinia, ar bus pergaleti. Nors laikraszcziai raszo, juog jų kareiviai prastai szaudo, bet visgi nesuskaitomi buriai ir su mietu (basliu) gali gerą pirtį iszkurenti. Prietam jie, kaip tik gali ir moka, teip daro: užnuodyja vandenį upėse, užtvenkia arba vagą upių nukreipia į szalį, kad garlaiviai negalėtų lengviai atvežti svetimų kareivių... Užėmimui Pekino, Chinų sostapylės, kaip gudiszki laikraszcziai skelbia, reikalingu asztuonių szimtų tukstanczių kareivių.

Siberija rubežiuojasi su chinais, užtat nepaliko neužkabinta. 15 liepos užkabino chinai Blagovie Szczenską, bet ligsziol, regis, neužėmė to miesto, nors skriaudą sziokią tokią padarė. Užtat valdžia apgarsino „kariszką rėdą“ („vojennoje položenie“). Isz Sibirijos ir nuo Amuro traukia kariumenė į Chinus. Daugiausiai musiszku po Mandžuriją, kuri prieina prie rubežiaus ir buvo po Rosijos itekmę.

Ant Sibirijos gelžkelio gartraukiai (maszinos) siutesiuva, vežindamos apginkluotą jaunuomenę.

Priesz Chinus eina kelios karalystės: Rosija, Vokietija, Francija, Anglija, Suvienytos Amerikos Valstijos, Japonija; po truputį prisideda Austrija. Sudėtiniai kariumenei pasisekė užimti miestą Tiandziną ir Taku; bet angliszki laikraszcziai garsina, juog ten padėjimas vėl sunkus: apie miestą sukuroja 150 tukstanczių chinų, tuotarpu užėmėjai teturi kelioliką tukstanczių mieste, kur ir mieszczionys gali pradėti spraginti svezcius.

Syla Chinų kaskartą auğa. Kunigaikštis Tuan'as turi 950 tukstanczių kareivių. Gudai raszo isz Chinų, juog szis baisus vadas liepes vyti svetimtauczius nuo Amuro. Armija Pekiną ginanti, pasidalyjo į keturias dalis ir žengia į visus keturius szonus, matyt, su gerai apmislytu plianu. Galima daleisti, kad chinų žingsniais valdo gudrus žmonės.

Flota (garlaiviai) chinų riogso be darbo — nėra, turi buti, kam juos judinti.

Svetimų kareivių įplūdo į Chinus lig 80 tukstanczių. Nemažai jų sužeistų, jei išz Rosijos važiuoja 630 seserų mielaszirdystės ir szaukiama daug daktarų ir aptiekorių už nepigią algą.

Nėra žinios, kas dabar chinus rėdo. Raszė, kad cieszorius nusizudęs; tuotarpų neseniai jo vietininkas Nankine apskelbia isztarmę, prigautą 17 liepos, kurioje cieszorius praszo savo pagalbininkų gniaužti maisztą ir globti svetimtauczius.

Likimas pasiuntinių ligsziol nežinomas: nekurie laikraszcziai apskelbė, juog jie visi iszžudyti; tuotarpų dabar ateina tikros žinios, kad jie gyvi, atskiriant vokiszkaįj. Navatna, kad Tien-tsine už 110 verstų nuo Pekino, nieko apie juos nesigirdi; tuotarpų žinia ta nuklydo į Szangajų už 500 vierstų su visomis smulkmenomis. Kaip ten nebutų, lig sziol dalis pasiuntinių — tamsi paslaptis, dengiama chinų valdžios.

Liepos mėnesį pradėjo chinai glostyti Franciją, melddami sądaros. Bet prezidentas atsakė, juog tai gali jie melsti p. Pichon'o, pasiuntinio; o ministrų rodoje iszsitarė, juog Francija negali buti prilanki chinams, pakol nežinos tikrai, kad gyvas pasiuntinis su draugais.

Berline chinų pasiuntinis davė cieszoriui rasztą nuo chinų cieszoriaus, meldancio tarpininkystės nuramdymui maiszto. Bet cieszorius nepriėmė, sakydamas, juog chinai turi buti nuplakti už nužudymą pasiuntinio Kettelerio.

Austrijos ministras isztarė kitoms karalystėms, kad daugiau kareivijos nebesiūs į Chinus ir kad iszsiųsdamas 4 garlaivius padarė užganą savo priedermėms.

Klausimas, kas turi buti vadu karėje su chiniais, ligsziol neiszrisztas. Anglija sako, neturinti atsakanczio vado, nes negali paveikti saujos burų; francuzai nėra pripratę prie geros rėdos. Anglija nesutinka, idant kar-

vedžiu aprinktas butų gudas; Gudija nenori Japonu. Pagal noro Anglijos iszpuola aprinkti kokį iszmintingą vokiszką jenerolą.

Transvalis. Žinios isz Transvalio nemalonios Anglijai, nes-gi ten burai dar tebekerta anglikus. Jenerolas de-Vetas naikina apie Pretoriją gelžkelį, telegrapus ir pasisekė jam paimti porą maszinų su Anglijos kareiviais į verguvę. Tiesa dabar nebetoki smarki kova, kaip pirmu buvo, bet Transvalis dar neuškariautas ir burai po truputį žnaibo ir žnaibo Angliją, o su laiku gal ir skaudžiai įgnybs.

Isz Rymo. Bazilikoje (bažnyčioje) szv. Petro atsilaiškė dvi iszkilmingi apeigi: kanonizacijos (priskirimo į skaitlių szventųjų) ir beatifikacijos (priskirimo į skaitlių palaimintų).

Bažnyčia szv. Petro viduje buvo gražiai iszpuosza —, kaip esti paprastai ant tos iszkilmės; sienos buvo nutiestos pridangomis, auksu žibanciomis; už tokių pat pridangų buvo patalpintos sėdenės dėl augsztų szv. Bažnyčios Tėvų-kardinolų, patriarkų ir tt. ir dėl kelių szimtų giedorių. Pilioriai buvo apipinti puikiais žiedų vainikais. Per visą Baziliką, kaip antros lubos, kabėjo daugybė liktorių su szimtais deganczių žvakių; kaip saulė tviskėjo altorius, prie kurio turėjo atsilaikyti miszios s. ir buti apskelbta garbė naujų szventųjų visam svietui.

24 gegužės, ketvirtoje valandoje nuo ryto drumstiesi dideli buriai keleivių; kad atidarė bažnyčią buvo jau ten 60000 žmonių; prasidėjus-gi miszioms, viduje meldės 120000, o ore dar grudos kelios deszimtys tukstanczių ir neveizint, juog buvo sustatyti kareiviai dėl užlaikymo rėdos, toks didelis svieto supludimas nebuvo be nelaimių: buvo 60 nuspaustų ir keletas sužeistų, bet gydytojai, tam tikslui nusamdyti, tuojaus pagelbėjo nelaimingus.

Popiežiaus minia susirinko į Syksto koplyčią; Leonas XIII pravedęs „Ave maris stella“ (sveika žvaigždė marių) atsisėdo ant savo lektikos ir neszamas, apstotas keturių tukstanczių dvasiszku, slinko pamažu, laimindamas Kristaus avincyčią.

Prisiartinęš prie savo balto sosto, atsisėdo, o kiti poromis ėjo jį sveikinti; kardinolai buczyavo ranką, vyskupai stulą, kunigai ir zokoninkai — kojas.

Apeiga kanonizacijos prasidėjo nuo to: Kardinolas Aliojizas Maselli triskart maldauja szv. Tėvą naujus szventuosius apskelbti. Popiežius ant pirmo ir antro praszymo liepė melsties ir melsti Dievo apszvietimo ir įkvėpimo teip didžioje valandoje ir pats atsiklaupęs meldės. Potam apskelbė vardan neklystanczios savo valdžios du nauju dangaus kunigaikszcziu ir atgiedojo prie jų maldą. Nukrito uždanga nuo paveikslų naujų szv., ir Tėvas szven. užgiedojo „Te Deum laudamus“, ir atsiliepė keli szimtai giedorių.

Prasidėjo Miszios szv., paprastai ant kanonizacijos paties Popiežiaus laikomos; bet szį kartą Popiežius neiszsigalėjo, ir jas atlaikė kardinolas. Po Evangelijos perskaitė homiliją, paties Popiežiaus raszytą; per apieravojimą prie koju Popiežiaus sudėta dovenas. Po miszių Tėvas szv. davė apasztaliszką palaiminimą.

Į skaitlių szv. priskirtas szv. **Jonas de la Sulle**; ir **Rita de Kascia** į skaitlių palaimintų. Kitoje nedėlioje į skaitlių palaimintų įraszyta 17 kankintinių (muczelninkų), nužudytų Chinuose.

Isz Rymo. Nevezint ant to, juog dabar karsztos vasaros dienos, Rymą, Bažnyczios szv. sostapylę, lanko tukstancziai keleivių, norinczių pagarbinti szventųjų Apasztalų grabus, aplankyti gražiausias sviete Bažnyczias, kuriose ilsis kaulai daugybės szventųjų Dievo; įgyti suteiktas mylistas ir palaiminimą Kristaus vietininko. Bažnyczios szv. neprieteliai rupinasi įvairiais budais atszaldinti katalikiszkas szirdis, bet Dievo mylista szildo mūsų krutinę galingais įkvėpimais ir isz visų szalių plusta czia Dievobaimingos duszios. Galime pasididžiuoti, juog isz Lietuvos teipo-gi sutinkame czia keliauninkų, kurie pranesza net kitus savo dievobaimungumu, paveikslingu užsilaikymu ir duosnumu dėl pavargėlių.

Isz Palestinos. Paskutiniuose laikuose Palestinoje iszsiplatino daug zokoninkų, platinančių Kristaus mokslą, kaip tai: Prancziszkonai, Lozoristai, Domininkonai, Jezuitai, Karmelitai. Jezuitai uždėjo ten ir mokslinycias; Karmelitai isteigė gražią Bažnyčią ant kalno Karmeliaus ant garbės Panelės Szvencz. Neseniai atvyko į szv. žemę kunigai Tėvo Alpono, Balti Tėvai kardinolo Liavigerie, Trapistai, Salezijonai, ir daugybė zokoninkų.

Stebėtinas daiktas, kad jeigu žydas iszgirsta Dievo balsą ir atsiverčia, tai tampa karsztas platintojas Evangelijos. Vienu isz tokių buvo nepaprastai karsztas darbininkas Kristaus vynecioje Tėvas Alponas de Ratisbonne. Apsikriksztyjęs, jis įkurė draugystę kunigų ir seserų Siono, namus prieglaudos ir mokslinycią dėl vaikų prie Hebrono, Bažnyčią „Ecce Homo“ (Szitai Žmogus) vietoje Piloto rumų. Kad tiek daug padaręs, baigdamas amžių, gyveno Jeruzolime; vienas arabas praneszė jam, juog radęs pamatus seniai sugriautos szv. Stapono Bažnyczios. Reikia žinoti, kad Palestinoje su katalikais kariauja visokie eretikai ir rupinas užimti kuodaugiaus szventų vietų. Tėvas Alponas nuveikė prieszus ir dėl perdidžios senatvės nebegalėdamas užsiimti atstatymu tos Bažnyczios, pavedė tą darbą Domininkonams isz Francijos. Puiki ir brangi Bažnyczia jau stojos ir 13 gegužės paszvēsta.

Isz Amerikos. Vaszingtono laikraszcziiai skelbia, buk ten pripludę daug darbininkų, privyliotų garsu, kad gera bus uždarbė prie kasimo tunelio (urvo maszinai eiti). 120 tukstanczių žmonių vaikszcziuoja be darbo; esą ten ir lietuvių. Reikia žinoti, juog dabar Amerikon jau prisigrudo svieto socziai. Uždirbti greicziausiai gauna tie, kurie prisiraszo prie Amerikos; svecziai-gi ėmami prie darbo pagal naujesniųjų surėdymų tiktai tada, kad savų pristingą. Tai užlaikoma ir Vaszingtone.

Isz Anglijos. Nori užginti fabrikoms siųsti ginklus į užrubežį, nes pakol tas įstatymas nebus apskelbtas, negalima užginti siųsti ginklus į Chinus. Isz Indijos siunczia Anglija į Chinus 10 tukstanczių kareivių. Burns, paskirtas

tam tikslui, aprokavo, juog Anglijai karė su Transvaliu isznesza 3 miliardus szilingų; ant kožnos duszios karalystės padonų pripuola jau dabar po du szilingu. Kareivijos ministras apskelbė, juog Afrikoje ligsziol: užmusztų 8261, sužeistų 34 tukstancziai, verguvėje du tukstancziu, isz viso aukų: 44315.

Isz Austrijos. Vardan ministrų prezidento Szell'o buvo apgarsintas uždraudimas Austrijos virszininkams buti dalininkais jubilejinių apeigu. Toks uždraudimas buvo priimtas su balsiu priesztaravimu. Pasirodė, kad tai ne Szell'o darbas. Byla perduota į sudo rankas.

Netikras pinigėlis.

(Isz rasztų milijonierio).

Didi upė susitaiso isz mažų upelių; javų puras isz mažų grūdų; rublis susideda isz skatikų... Pinigiszkuose reikaluose isz mažos pradžios pakyla didi turtai; poniszkuose-gi isz didžių dvarų nieko nelieka, arba teip mažai, kad tas jau nieko nebereiszkia. Ir teip jau visuomet ant szios pasaulės: vienas kyla, kitas griūna.

Senas Jankelis, mūsų mokytojas Chedere, sakydavo visados.

— Ne nuliūskite, nors esate betureziai jūs, ir jūsų tėvai nieko neturi; galite likti dar labai turtingais...

— Isz kur męs galime buti turtingais? — klausė vienas isz mūsų.

— Isz galvos — atsakė Jankelis.

Isz galvos sakydavome męs sau nuolat ir darbavomėsi galvomis — asz ir mano bendrai; iszmislydavome galvomis visokias spekuliacijas, visokias prekystes, visokias szunybes, kurių iszpildymui mums nieko netrūko, pinigis atskyrus.

Vieną dien' senas Jankelis buvo labai nuliūdęs, lingavo galva ant knygos, snausdamas; męs teipogi lingavome, bet mokslas visai nėjo. Kiekvienas mislijo sau. Ant galo Jankelis labai patylomis, labai szvelniai atsiliepė:

— Vaikai...

— Nu, ko rebe nori?

— Asz esu sergas... man spaudžia apie szirdj, man szalta, asz iszgerciau degtinés.

— Kas gina?

— Asz neturiu degtinés...

— Tai tegu rebe nusiperka...

— Asz pinigų neturiu...

— Męs teipogi neturime...

Ir vėl viskas nutilo, o rebė pradėjo jieszkoti po visas kiszenes — szvarkos, kamizelko, visur, ant galo rado...

— Yra! — atsiliepė linksmai, bet, pažiurėjęs ant pinigų, tuoju nuliūdo ir tarė:

— Netikras pinigas.

— Tai vis-gi daugiaus vertas, kaip kad nebutų nei jokio — susznibždėjau. Jankelis užgirdo ir paklausė:

— Kas isztarė tokį iszmintingą žodį!

— Kas turėjo isztarti? asz isztariau.

— Tu, mano mielas, pats nežinai, kaip tu daug pasakei.

— Pasakiau teisybę, argi netikri pinigai nevaikszcioja?

Jankelis mislijo ir mislijo, ant galo paszaukė manę ir tarė:

— Klausyk, gal tu man atnesztum degtinés už netikrą deszimmtinę?

— Délko ne?

— Asz tau duosiu užtat szmotelį pyrago.

— Man nereikia pyrago, tiktai uždarbio; rebe pats pasakei, juog kiekvienas pinigiszkas reikalas turi atneszti pelną...

— Kur tu czia matai pinigiszką reikalą? Tave siuncziu, todėl czia gali buti daugiausi „pasiuntiniszkas“ reikalas.

— Asz noriu uždirbti...

— Kiek nori?

— Visą, teisingą deszimmtinį!

Visi pradėjo juoktisi, net ir pats senas Jankelis.

— No, no — sako — mano Szmulka, tu esi labai staligus...

Asz tau neduosiu penkiakapeikio, nors ir turėčiau.

— Asz nenoriu nuo jūsų, asz ją pats sau užsidirbsiu!

— No, no — pasakė: Jankelis — eik atneszk man degtinės už netikrą deszimtinį, o jai uždirbsi ant to teisingą deszimtinį, tai tavo galva verta bus paauksinimo . . .

Nubėgau į miestą ir neužilgo sugrižau.

Visas Cheder'as mane pasitiko.

— No, kaip? No, kaip-gi? — szaukė visi. Ar turi degtinę? Parodyk degtinę! Ar turi pinigų? Parodyk pinigų!

— Tylėt', sza! . . . suszuko Jankelis. Eik czia, Szmulka, asz matau isz tavo akių, juog padarai gerą geszeft'ą.

— Visųpirmu — atsiliepiu — tai yra degtinė; tegu rebe Jankelis geria ant sveikatos ir iszgėres nutaria, ar gera?

Senis pacziulpė isz plėczkelės kartą ir kitą pasakė:

— Kaip sąžinę turiu, tai yra tikra gera szabasinė.

— O dabar, tariau tegu rebe nutaria, ar tai yra tikras deszimtinis.

Jankelis paėmė pinigą į ranką.

— No, no — pasakė — kad teip sveikas bucziau, kaip tai yra tikros geros varinės penkios kapeikos . . . Kas tau davė tą pinigą, Szmulka?

— Uždirbau ant degtinės. — Tegu rebe nesijuokią; rebe pats apsakojai apie visokius pelnus ant degtinės . . .

— Klausyk, atsiliepė rebe ruscziai — klausyk tu glitlaižiau, jei nenori kad mislycziau, juog tu deszimtinį pavogei, pasakyk, kur ją gavai?

— Uždirbau, teisingai uždirbau. Kada man rebe davei negerą deszimtinį, asz tuojau nubėgau į karcziamą, kur buvo daug žmonių, ir pradėjau szaukti, juog mano teta labai serga, juog gydytojas liepė atneszti jam degtinės ir tai labai greitai. Szinkorius, matyt', mielaszirdingas žmogus, pripylė man greitai degtinės ir įstumė pinigą, nežiurėdamas į stalyczią.

— Tai jau yra degtinė

— Bet nėra deszimtinio!

— Tuojau bus. Išz karcziamos asz nubėgau ant kitos ulyczios, atsistojau ir pastovėjau truputį ir vėl sugrižau į tą paczią karcziama, tikt su didesniu szauksmu... Verkiau, juog mane motina primuszė, nes gydytojas liepe atneszti kvėpianczios degtinės isz aptiekos, o asz atnesziau paprastos isz karcziamos. Szinkorius buvo mielaszirdingas žmogus, pasakė man tiktai, idant kitą kart geriaus klausycziau, ką man vyresniejie sako; degtinę vėl supyle į baczkele, o man atidavė tą teisingą, varinį deszintinį.

— Bet nebėra degtinės.

— Bet-gi rebe pats ją iszgzėrei ir pasakei, juog buvo gera... ai, ai! labai man nemeilu, kad rebė teip paniekino mano galvą. Ar-gi asz bucziau teip beprotis, kad atiduoti szinkoriui tikrą degtinę? Asz turėjau, ot, kaip tikt tokią pat plėczkele su vandeniu; dėlto-gi asz ir buvau nuėjęs prie szulinio...

Senas Jankelis paglostė mano galvą ir pasakė:

— Szmulka, tu kilsi labai augsztai, jei savo gyvenime ne paklusi į kriminalą...

No, asz kilau, asz pakilau ir jau pasikėliau gana augsztai... Milijonus turiu turtų, bet apie aną pirmutinį deszintinį labai mėgstu minėti... Tai buvo graži pradžia...

Išz Junoszos-Juosis.

Musų rasztai.

1. „Ukiszkais Kalendoris“ 1901 metams, Sargiečių sustatytas, turis ukiszkai-literariszkoje skaidoje sekanti talpinį: 1. Neniekinkite ukiszkųjų rasztų, 2. Iszdirbimas žemės (orė ir plugas). 3. Gilus arimas. 4. Aparimas mėszlų. 5. Aparimas rugienų isz rudens. 6. Rotacija. 7. Seradelia. — Garborius ir kailidirbis. — Reikotojų bendrija. Naudingos patarmės kunigo Kneipo. — Dainos M. Dagelėlio. Tėvai ir vaikai. Apysaka Dėdės Atanazo. — Mokėkite lietuviszkai raszyti! — Sargiečių praneszimas.

Teip iszveizdės musų Kalendorius, paskirtas atentiems metams. Rupinamės padaryti jį toki, kad žmogus be baimės galėtų aną pirkti ir laikyti, žinodamas, juog, kad ir

maskolis rastų, didelio atsakymo nereikalaus. Tik pacziame gale gan asztriai raginame lietuvius vartoti lietuviszkuose rasztuose vien lietuviszkas, ten paduotās literas; bet tą gal lengviai, perskaiczius, iszplėszti, pasiliekanz tik lapelį su raszomomis literomis. Pirkite todėl aną: rasite daug reikalingiausią ukiszlų patarmių, gražią apysaką, gražias daineles!

Dėl storumo jis nebus teip storas, kaip pernyksztis ir užpernyksztis; turės tik į 5 laksztus spaudos, nes storumas Kalendorių per du metu mus užvylė. Savo kambaryje užsidarę, buvome gan doriai nurokavę: Kalendorių daugumas perka; Tilžė anų iszleidžia į keles deszintis tukstanczių; tadgi iszpuola į Kalendorių kemszti kuodaugiausiai dalykų, kurie galėtų gerą knygą užvaduoti. Bet parubežninkai kiteip nutarė, o jie . . . ant mūsų ponai. Lietuviai, sako, dar neprigudę mokėti už Kalendorių daugiaus, kaip dvi berlinki, ar jam duosi storą, ar ploną. Storas todėl, kurio pristatymas dusyk brangiaus kasztuoja. neg plonas, ruokuojant vien tik jo svarą, dusyk mažiaus duoda perkupcziams pelno, ir dėlto ne verta jų pirkti, kad ir butų iszminties pilni . . . Na, ir neėmė, ir daugumas tebe-guli . . . Tad jau geriaus iszleisti plonesnį, by tik po žmones pasiskleistų. Musų padėjime daug gerų norų suvaržo nelaisvė, prieszingumai.

2. „**Volungė.**“ Eilės-pirmieji bandymai. Paraszė *J. Margalis*. Yra tai pirmoji rinkmenė geresniųjų eilių (93), tilpusių „Tėvynės Sarge,“ bet isznaujo suredaguotų. Įduotos į spaudą; iszeis mūsų kasztu. Vertos perskaitymo: yra labai gerų szaly silpnesniųjų.

3. „**Lietuviszkos kalbos Gramatika.**“ Raszytojams ir skaitytojams vadovėlis. Paraszė *Petras Kriauszaitis*. Į spaudą įducta kasztu Susivienijimo Amerikos Lietuvių. Bus tai pirmutinis bandymas suvienyti lietuviszką raszybą. Skaitytojai tejsitėmija, juog su sziuo Mė „T. S.“ ir su Mė 2 „Žinyčios“ pradėjome raszyti sulyg tą bendrą gramatiką. Laukite jos ir pirkite, nes laikas jau pradėti vienaiپ raszius.

P. A. Jaksztas mums raszo: „Kaip reikia raszyti daiktvardžių galunės: **ininkas** ar **inikas**, galutinai persiliudijau, juog antroji forma kur kas geriaus atsako musų raszybai, negu pirmoji. Mēs jug raszome lietuviszkai, ne žemaitiszakai; per tai turime prisilaikyti tokios raszybos, kuri lietuviszkus žodžius, kiek galima, užlaikytų pilnoj grynybėj. Kadangi po visą Lietuvą ir Užnemunėje visur taria — **inykas**, tatai tą galunę ir negalime raszyti, kaip tik — **inikas**. Tokia raszyba gali geriausiai sutaikinti lietuvius su žemaicziais: nosbalsį — **į** — lietuvis isztars grynai, kaip — **y** — o žemaitis, patėmijęs apaczioje uodegele, galės sau traukti per nosį ir isztarti, kaip — **in**. — Tuotarpu, jei paraszytumėm — **in** — tai jau visi turėtų isztarti, kaip — **in** — ir žemaicziai, ir lietuviai, nes atspaudintos literos negalima neskaityti. Žemaicziams tokia raszyba gal ir labiaus patiktų, bet lietuviai, kiek kartų skaitytų, tiek kartų jaustų, juog jų kalba yra darkoma. Priegtam, jeigu raszome — **ininkas**, tai reiktų raszyti teipogi daugskaitos gimtinį linksnį — **un** — vietoj **ų**, nes žemaicziai ir-gi isztaria: **vaikun**, **rugiun** ir t. t. O kadangi apart D-ro Basanaviczės nieks neraszo **vaikun**, **tėvun**, bet **vaikų**, **tėvų** per nosbalsę, tai pagal analiogiją, reikia raszyti ir **inikas**, o ne — **ininkas**. Ant galo, — **ininko** neradome nei pas Valancziauskį, nei pas Daukantą, nei pas Pabrežą, kurie jug buvo žemaicziais kuogryniausiais. Kam-gi tat, po szimts paibelų, mums buti uolesniais žemaicziais, negu patįs žemaicziai?!“ —

Protuokite sau, kaip norite, ginczykitės kuodau-giausiai; asz palioviau galvojęs apie raszybos dalykus, perleidęs gramatiką per savó rankas. Atsakymą tegu sau ima autorius. Jis sako tarmių atitikimo isztarime **į**, kaip **y** ir **į**, kaip **in** nėsą; reikią raszyti, kaip raszomojoje tarmėje (suvalkiecziuose) isztariama, t. y. **in** (darbininkas), tai teip ir raszysime. Kalbininkai ginczykitės — tai nebus proszalį; bet kol ką nuspręsite, raszykite jau teip, kaip P. Kriauszaitis reikalauja. Platesnę recenziją skaityk № 2 „Zinyčios“. Įvedimą į „T. S.“ raidžių š ir ė atidedame lyg Naujų Metų.

4. „Žinyčia“. Ir-gi kritiką gavome „Žinyčios“. Aname № įrašę pagyrimus „Žinyčios“, nepridera užtylėti ir papeikimų. Sztai, ką mums raszo vienas. „Ėjau kartą prasi-vaikszcziotų ir patikau žyda, beneszantį kromelį. Klausiu: ką neszi? Sako: viską. Sakau: parodyk! Ir parodė man „Žinyčia“. Perskaicziau, atsisėdęs pagriovyje. **Nepamėgau be galo. Kam ta beprotiszka tendencija? Kam tas erzinimas vyresnybės? Kam tas užklepojimas lenkų? Ar-gi negalime gyventi ramiai? Saviszkius mylėti, o svetimtauczių neužkabinėti? Kur-gi kas matė kokį nors laikrasztį su tokia biauria įtalpa? Teip darantįs bus visad neapkencziami ir persekiojami. Tebuk, misliju sau, turinys lietuviszkų knygų nekaltas; tenebraukyk svetimiesiams po panosę, — tada niekas nepyks, ir visa jų kaltybė beliks — vienos lotyniszkos literos; kito nieko. (Ką sako „įpykę bajorai“, žiurėk: „Teriojimas žydų“ Red.) Arba ką pasakys svietiszkoji valdžia, perskaiczius „Neužpelnytus Murawjowo liaurus“, „Nukaroti Kunigai“? Kam bedraskyti szaszą nuo senos surumbėjusios zaizdos? Užsiraukė ir tebaik gyti. Sakau ne isz galvos, bet isz datyrimo: žėdnas bijo tokios knygos ir bėga tolyn, rankas nusikratęs. Vietoje gero, jinai tiktai bėdą daro ir rustina **visus lyg vieno.** *J. Meilutis*“.**

Skaicziusiems „Žinyčia“ palieku atsakyti, ar isztikro ji turi „beprotiszką tendenciją“, ar teip jau „biauri įtalpa“ ir iszdavėjas ar vertas „neapykantos.“ Jei p. Meilutis būtų, „Žinyčia“ skaitęs ne „atsisėdęs pagriovyje“, bet namie, tai bent lenkų būtų neprikaisziojęs, su kuriais „Žinyčia“ bando (ir jai pavyksta), rasti protingą ir teisingą sugyvenimo budą. Veizdėk: „prakalbą“ ir „Lenkystė ir Lietuvystė.“ Kitar nė žodžiu daugiaus lenkų neminavoja.

5. „Tėvynės Sargo“ poezijas peikia p. A. J. „Negerai darote, sako, permaž atsižiurėdami eilėse ant fermos. Toks eiliavimas, kaip: skambėjimas, ilgėjimus szendien jau ir isz Kanticzkų yra lauk vejamas. Už tokias poetiszkas „licencias“ verta ponams poetams teip paskambinti, kad ant visados tai atmintų!“ — Męs neatsižvelgiamo tik į senovės raszytoją: Kun. Jasaiczio ir Nežinomojo eiliavimus,

nes jų rasztus, nors žemesnius už mūsų reikalavimus, visgi verta sulaikyti nuo pražuvimo. Kitiems nedovanojame: nasztomis metame į peczių. —

Parodos dalykai.

Czionai prisiunczių „Tėvynės Sargo“ redakcijai apraszymą mūsų lietuviszkos parodos Paryžiuje ir meldžiu isztisai patalpinti. Raszyti skyrium kiekvienam laikraszcziui žinias apie parodą p. Daumantas, surengtojas parodos, negalėjo dėl stokos laiko. Pirmiausiai žinios tilpo „Vienybėje Lietuvininkų“, kurias paskiaus atkartojo visi liet. laikraszcziai.

Amerikos lietuviai aukų parodos reikalams sudėjo iki 15 d. liepos 1900 m. viso 2148 dolerius ir 69 centus (apie 4150 rublių). Iszmokėta iki 15 d. liepos viso 1012 dol. 66 ct. Kasoje dar turime 1136 dol. 23 ct. Tai-gi, su kasztais parodos reikalams, rodosi, iszteksime. Jeigu atsirastų stoka, tikimės, visuomenė neatsisakys nuo sudėjimo stokuojanezių. Virszuj' paminėta suma susidėjo isz penktukų, deszimtukų ir tt. apart 8 kunigų, kurie paaukavo po 10 iki 25 dol.

Prie progos noriu priminti „Tėvynės Sargo“ skaitytojams, kas buvo raszyta „T. S.“ num. 2 ir 3 bei 4 ir 5 yra neteisybė. Tasai raszėjas apie parodos reikalus raszė apkreiptai viską. Atsiliepti ant tokių neteisingų apkaltinimų, kokie ten paminėti, nelaikau už vertą, nors yra mane asabiszkai užgaunantįs. Vėliaus, kad iszeis istorija mūsų parodos, bus apraszyta darbai visų parodos rengėjų ir tada pasirodys tiesa, kas darė trukdymus, buvo priezasczia vaidų ir tt. Dabar galime vien pasidžiaugti isz isikunjimo parodos užmanymo, isz pasirodymo mokintam svietui, kad mes, lietuviai, gyvi esame ir norime gyventi, nors mūsų prieszai varu nori mus užslėpti nuo svieto akių.

Beje, mūsų parodos taps atspaustas albumas 5 paveiksluose ir atmusztas tam tikras atmintinis medalijonas.

Paveikslai tilps visuose lietuviszkuose laikraszcziuose, kur kliszes paskiaus prisiųsiu ir „Tėv. Sargui“ patalpinimui.

P. Mikolainis,

VII. 15, 1900.

Amerikos par. kom. sekr.
Plymouth, Pa.

Lietuviszkas skyrius

ant visasvietinės parodos Paryžiuje 1900 m.

Lietuviszka paroda, kaip jau buvo minėta, yra palociuje Trocadero, kuris nors ir yra jau senei pastatytas, bet savo didumu, gražumu architektūros ir vietos aplenkia net daugumą isz naujai pastatytų palocių. Tame palociuje yra ethnographiszkas muziejus, muziejus skulptūros; po palocium, po žeme, yra muziejus geologijos; be to yra ten prirengtos arba rengiamos parodos, Danijos (kolonijų), Belgijos, Kubos etc. Tame palociuje centraliszkoje dalyje yra didelė salė koncertams, kur susirenka laike koncertų daugybė svieto. Jeigu prie to da pridurti, kad palocius stovi ant augsztos vietos ir kad isz ten atsidengia graži panorama miesto ir ypatingai parodos; jeigu pridurti, kad szventomis dienomis palociaus sode buna paleistos fontanos ir kad prie paczio palociaus yra įtaisyta kaskada, tai visiems bus aiszku, kad Trocadero yra vienu isz puikiausių ir daugiausiai pritraukiančių parodos punktų.

Tame tai puikiame palociuje pasisekė mums gauti vietą. Ta vieta yra centraliszkoje palociaus dalyje, nuo vakarų pusės ethnographiszkame muziejuje, sekcijoje „Europe“, žemai, prie įėjimo į muziejų. Nuo didelių stiklinių muziejaus durų eina platus takas, kuris tuoj pasisuka į kairiąją pusę ir per placzią akmeninę lipynę veik ant muziejaus augszto; po deszinei pusei randasi didelė salė su dideliais stulpais viduryje ir su 2-joms stiklinėms durimis szalimis, tuomi tarpu uždarytomis. Takas, ką eina nuo durų, turi apie 5 metrus pločio; už 3 metrų nuo durų sienos pasisuka, viena į deszinę, kita į kairiąją pusę. Prieszais duris už kokia 10 metrų nuo jų netoli lipynės eina skersai siena ir ties paczioms durimis yra įrengta

mums grįžia, tarytum tam tyczia paliktame ruime. Tokiu budu mums tapo pavesta vieta, turinti apie 10 metrų ilgio ir apie 5 metrus pločio, neskaitant grįzios.

Lietuvišką skyrių, pagal jo turinį, galima padalinti į 3 dalis: I, grįžia su figuroms, II, lietuviski išdirbimai ir III, lietuviski rasztai. Tas 3 parodos dalis asz ir pasirupinsiu apraszyti, nors trumpai.

I. Lietuviška grįžia yra apie 5 metrus pločio apie 3 metrus gilio ir $2\frac{1}{2}$ m. augszto. Asla yra ne ant paczios žemės, bet ant estrados, kuri turi apie 35 ctm. augszczio. Sienos grįzios netinkuotos, matyt sienojai, lubos su balkiais ir pabalkėmis. Grįzioje matyt 3 langai: du dideli, viens mažas. Po kairiai matyti senoviszkas peczius, kurio ugniakura yra gana augsztai, po ugniakurą yra primuryta lentyna (peczelė), einanti aplink peczių, netoli tos ugniakuros po kairei yra t. v. židinyš, kur susižeria žarijos; žemai matyt papeczkė; augszcziau pecziaus po kairei pusei matyt kaminas, kuris iszeina per lubas. Rakandų grįzioje nedaug: prieszais — abrusnyczia su abrūsu, ties langu — abrozas Motinos SS., po deszinei pusei szaukszdėtis su bliūdais, szauksztais ir kitais vyryklos rykais; deszinėj pusėj grįzios stovi stalas, kuris eina nuo kerzczios į kairiają pusę, priesz stalą zoslanas, už stalo suolas; po deszinei pusei ties szaukszdėcziu — ratelis (vindelis), netoli vindelio — musztuvas, netoli szaukszdėczio kabo senoviszkos mados vystė; po kairei pusei netoli pecziaus stovi senoviszka su iszriestu virszum kedutė, toliaus kabo lopszys karklinis, kuriame matyt szviesraudoniai languoti užvalkalai, kampe stovi senoviszka kraitinė skrynja; augsztai matyt kartis, ant kurios užmestos kelnės, ant kampo pecziaus užmestas szviesraudonis senoviszkas sijonas.

Figurų grįzioje yra szeszios, visos aprėdytos senoviszkai. Penkios figuros grupuojasi apie stalą. Po deszinei pusei gale stalo stovi vienmarszkinė moteriszkė, su senoviszka vystė, senoviszkai užsiriszus skepetą, isz po kurios matyti mezginiai (pabriuviai), apsigegus su senoviszka prikiszte, deszinėje rankoje laiko uzboną ir vaiszina,

matyt, neseniai atėjusi senuką, apsilikusį į pilką kapsiszką sermėgą su juodais apivadais, deszinėje rankoje kurio matyt stiklas (sklenyczia), o kairėje pypkė; ant zoslano kampo matyt kepurė netoli kepurės pastatytas didelis kriukis. Toliaus, kairėj pusėj gale stalo jauna mergina, vienmarszkinė su tamsiai senoviszka vystė, ant galvos geltona pakalka, su karieliais ant kaklo, stato ant stalo bliūdą, netoli jos už stalo sėdi jaunikaitis, apsilkęs į prastą sermėgą, netoli kerczios sėdi užsimislijęs senyvas žmogus, apsilkęs su skranda, apsiavęs su prastoms kelnėms, įsistojęs į paprastas klumpes. Nuoszaliai nuo tos grupos netoli lopszio ant galo suolo sėdi senyvas žmogelis, vienmarszkinis su bruslotu, su nuleistais marszkiniais, baltoms kelnėms, nagingėms, deszinėj rankoj laiko pypkę, kairėj bliožė; veidą turi rustą; tarytum, suvis ne apie rukymą mislija.

Isz apraszymo figurų matyt, kad grupa perstato sceną isz szejmyniszko gyvenimo. Parėdai szventadieniai; atilsis parodo, kad tai nepaprasta diena, bet szventa diena. Isz parėdų ir viso turinio scenos galima numanyt, kad moteriszké — tai szejmyninkė; sėdintis kerczioj žmogus — tai jos vyras, mergina — jų duktė, senuks su jaunikaicziu — svezčiai, kurie yra atėję ne bereikalo. Ant veido szejmyninkės matyt meilumas ir džiaugsmas, ji vaiszina senuką — Įsitėmijus į prasmę scenos galima numanyt, kad czia pirszlio su jaunikiu ateita.

Visi lietuviszki iszdirbimai, neminint tų, ką yra griczioje, yra sudėti vitrinose (szėpose) ir užkabinėti ant sienų. Vitrinų, kuriose yra sudėti lietuviszki iszdirbimai, yra szeszios: keturios isz jų paplokszczios, žemos, turinczios 1½ metro ilgio ir apie ½ metro pločio yra sustatytos viduryje, szale tako; isz kitų dviejų viena didelė stovi netoli durų, o kita szale griczios isz deszinės pusės.

Visus lietuviszkus iszdirbimus galima padalinti į 3 dalis: a) darbai dailos, ką turi mažesnę praktiszką veritybę, b) iszdirbimai naminės industrijos ir c) iszdirbimai ukininkystės.

a) Dailos darbai yra sudėti augsztoje gražioje vitrinoje ką stovi szale grįzios. Pirmiausiai puola į akis 2 gražiai iszpjaustyti lazdi — darbas vieno 16 metų vaikino isz Suvalkų gub. Augszciaus matyt puikus darbai Siruczio (isz Suv. gub.) — trumpas sidabrinis lenciugėlis su autoriaus pravarde viduryje, ilgas sidabrinis lenciugėlis su brangiais akmenimis apkaiszytas ir auksinis žiedas gražiai iszrėžytas su didele ir brangia akimi. Be to, matyt žuvis, gražiai padaryta isz medžio, atidaroma isz vieno szono, figura kunigo isz medžio, 2 stiklini su įleistomis per kaklą figuromis . . . Žuvis, paveikslas kunigo ir 2 stiklini atsiūsta isz Kauno gub. Žemai yra gražiai nupintas isz sziaudų gurbutis (Suv. gub.), senos lietuviszkos kanklės su iszpjaustytomis kvietkomis, piemenuko ragutis. Yra da toj vitrinoj medinis peilis, medinė szakutė, szauksztas, barszkalas, kuodelis ir kiti mažesni daiktai.

Isz iszdirbimų naminės industrijos yra daiktai megsti, iszsiuvinėti ir austi. Pirmiausiai puola į akis gražios pirsztinės su kvietkoms ir paraszais. Jų yra gana daug ir veik visos isz Prusų Lietuvos. Ant vienos yra paraszas: „Darbas isz Lietuvos, Rytprusiu, Pakalnė, Russ“, ant kitos — „Ant atsiminimo Jurgis Strėkys“, ant trecios — „Marikė Kikilius“. Kvietkų yvairumas labai didelis. Ant vienos pirsztinės dagi įmegsti yra paveikslai briedžio. Be to yra 2 megsti staltiesi, vilnonės panczekos (sztriumpės) ir 2-ji rankogaliai, isz kurių viena pora yra iszdabinta su karielukais. Be to yra daug gražių daiktų iszsiuvinėtų. Daugiausiai yra iszsiuvinėti pecziai ir rankogaliai marszkinių ir skepetos, recziau drobulės ir galai rankszluoszių. Ant vienu iszsiuvinėtų marszkinių matyt paveikslai anties. Iszsiuvinėjimai skepetų yra teip-gi gražūs ir kiti isz jų siekia gana gilios senovės: viena skepeta turi suvirszum 100 m.

Austi daiktai teip-gi gražūs. Ant sienų iszkabinėtos visaip austos lovadangtės ir staltiesės teip-gi gražūs divonai. Ant vienos staldangtės yra paraszas: „Klaipėdos kraszte austa lietuwninkės Paryžiaus parodai mete 1900“. Vienas isz gražių audeklų paimtas apkaiszymui frontono

(szildo), kits nusileidžia kaip portiera, szale vitrinos su dailos daiktais. Apie staltiesių ir lovdangezių yra da gražus austi priekiszčiai, gražus abrusai, užvalkalai ir sziaip drobės. Tarp tų austų daiktų kiti yra austi ant 20, da-gi ant 25 nyczių!

Žemose vitrinose tarp kitko yra grupuoti du senoviszku tautiszku kostiumu: viens isz Suvalkų gub., kits isz Prusų Lietuvos nuo Ragainės apygardos. Konstiumas isz Suvalkų gub., patalpintas vitrinoje, panieszi į kostiumą szeimyninkės, ką stovi gricziyje, bet yra interesingas tuom, kad kiteip yra iszdabinti parėdai (priekiszztis, rankovės ir rankogaliai etc.) Kostiumas Prusų Lietuvos yra labai originaliszkas ir ilgai truktu kad jį apraszyt suprantamai. Tik paminėsiu, kad tas kostiumas pirmiausia skyriasi tuom, kad jis, iszskyrus kedelį ir vystę, yra baltas, pryszakyj nematyt vystės per baltas skepetaites, kurios uždėtos ant kaklo nusileidžia iki juostai ir galai sukiszti po juosta, pati juosta yra plati ir puola į akis; ant peczių — drobulė, kuri ne uždengia peczių, bet nusileidžia teip, kad butų matyt peczių iszsiuvinėjimai. Tas kostiumas, kaip raszo p. M. Zaunytė, turi suvirszum szimtą metų. Tarp tų dviejų kostiumų yra sidabriniai karieliai ir 2 pakalkos, viena isz aukso, o kita isz sidabro siulų austos.

Iszdirbimai ukininkystės randas netoli durų, po deszinei pusei. Ant sienų augszcziaus vitrinos ant raudono dugno matyt visoki ukės padarai: gurbas, sėtuvė, rėtis, gorcezius, gelda, kultuvė, koczėlas, akėczios, žagrė, spragilas, grėblys, etc. Kiti daiktai sumažinto didumo. Ant vitrinos yra pastatytos sumažinto didumo staklės.

Pacziyje vitrinoje sztai ką matome: Žemai per stiklinius szonus matome lanktį (sumaž. did.), bruktuva (sum. d.), mintuva (sum. d.) ir kitokius mažmožius; ant pirmutinės lentynos matome pavyzdžius visokių javų ir paveikslus ukės darbų (akėja, aria, pjauja, grėbia etc.) Augszcziau ant antros lentynos matyt namų darbai (tolikos visokių verpalų, pirsztinės, linų grižtės) ir reikalingi prie jų padarai (karsztuvai, lanktis szaudyklė, vaszas etc.); ant

vitrinos dugno sukabintos fotografijos, paaiszkinancios, kaip ką dirba (audžia, verpia, suka virvę etc.). Ant augstesnės lentynos sudėti kitoki daiktai, menkesnio svarbumo. Ant kraszto vitrinos 2-jose maksztyse sudėti visoki pavyždžiai Lietuvos audeklų ir juostų.

Be to ant tos paczios sienos, kur yra užkarstyti visoki ukės padarai, yra prikabintas vyro kostiumas — senoviszka siuta sermėga, lypkis milinis, lapinė kepurė, didelė szerpė ir naginės. Ties kostiumu žemai yra prikabinta sumažinto didumo paprasta žagrė.

Lietuviszki rasztai yra iszstatyti 3-jose spintose, didelėje ir dviejose mažose. Didelė spinta stovi po kairei pusei priesz grįzia, ties pecziom ir joje sutalpintos yra knygos nelegaliszkos, tai yra knygos spaudintos lietuviszkoms litaroms ir iszleistos po uždraudimo spaudos. Dviejose mažose spintose sutalpinti kiti rasztai, t. y. tie, ką iszėjo pirm uždraudimo spaudos ir rasztai Prusų Lietuvos su gotiszkomis literomis. Tiedvi spinti yra prikabinti prie sienos. Ta spinta, kurioje yra rasztai, iszėjo priesz 1864 m., yra prikalta prie sienos po deszinei pusei, teip-gi priesz grįzia ir apart senų lietuviszkų knygu joje yra iszstatytos teip-gi kelios lietuviszkos knygos su maskoliszkomis litaromis, keli rankraszcziai, 2 kopiji dvasiszku knygu ir keli dokumentai. Knygos su gotiszkomis litaromis yra iszstatytos kitoje mažoje spintoje, toliau nuo grįzios. Laikraszcziai netik ką yra sudėti spintose, drauge su knygomis, bet teip-gi yra iszstatyti skyrium, isz lauko spintų, prie jų szono ir sukarstyti ant dratinių kopėczaiczių. Mus laikraszcziai yra iszstatyti prie to szono spintos, kuri yra atkreipta į vidų, ir kiekvienas, prisiartinęs prie grįzios, lengvai gal juos užtėmyt. Žemiaus laikraszczių yra lentyna, kur sudėta katalogai ir kitoki prigulintiejie prie informacijos rasztai. Priesz laikraszcziaus pastatytas ažuolinis, seklytinis stalas, turintis 180 metų. Ant to stalo padėta publikai pasižiurēt bibliographija Baltromaiczio su dideliu paraszu ant apdarų: „bibliographie“. Augszciau laikraszczių yra iszkabinta *laikraszczių mapa*, kur laikraszcziai paženklinti yra pavidale gana storų geltonų spindulių,

isz kurių vieni iszeina isz Amerikos, kiti isz Prusų (Tilžės), o tretii isz Szveiciarijos. Mapa yra padaryta dideliam formate ir dėlto Lietuvos matyt tik krasztas. Lietuvos žemė yra mėlynai nudaryta, ir aszkiai pažym laikraszczių spinduliai.

Kitoj pusėj spintos po kairei ant sienos yra iszkabinta *diagramma augimo* mus *literaturos*, ir tas augimas yra apskaitytas pagal skaitlių iszėjusių ekzempliorų. Visas laikas nuo pabaigos XVI amžiaus iki 1899 m. yra padalintas į 2 periodu: į periodą nuo pradžios XVI amž. iki 1864 m. kada knygos spaudinosi Maskolijoje ir nuo 1864 m. iki 1899 m., kada knygos spaudinasi užrubežėje. Puolimas iszleidimo mus *literaturos* yra paženklintas raudona linija, kuri aiszkiai skiriasi nuo kitos dalies linijos-juodos. Ties toms vietoms, kur matyt didžiausias puolimas linijos (1864, 1880 ir 1897) yra paraszyta: „causes politiques“. Ties 1864 m. yra paraszyta: „Interdiction d'imprimer les livres lithuaniens en caracteres latins“.

Kadan-gi mus rasztai tai yra mus didžiausias turtas per tai apie juos, apie jų skaitlių, turinį, budą iszstatymo etc. paraszysiu kitą kart. Dabar-gi noriu atkreipti atydą skaitytojų da ant kitų dalykų, kurie aiszkina mus gyvenimą ir, gali sakyt, gražina mus parodą.

Jau buvo minėta, kad ties grįczia yra iszkabintas szildas su parodos paraszu ir mapomis. Tas szildas gana daug priduoda vertybės mus parodai, nės jis suteikia parodos lankytojams, profanams (o tokių yra daugumas) elementariszkas žinias apie mus krasztą ir garsingą Lietuvos praeitį. Szildas turi apie 4 $\frac{1}{2}$ metro ir 75 ctm. ploccio, ties viduriu augsztutinis szildo krasztas iszsikelia į trikampį teip, kad ties virszune plotis jo daeina iki 1 $\frac{1}{2}$ metro. Ties ta placziausia vieta yra didelis paraszās: „Lithuanie“, o augszcziau to paraszo Žirgvaikis. Galuose szildo yra dvi mapi: po deszinei pusei — ethnographiszka su paraszu: „pays de langue lithuanienne“ ir su skaitlium gyventojų (paraszyta į „3,000,000 hbt“.), o po kairei istoriszka mapa su paraszu: „Lithuanie au XIV siecle sons Olguer, Grand

Duc de Lithuanie“. Pirmutinė mapa yra padaryta pagal Kurszaitį, o antroji pagal Vrotnovskį („Lithuanie dans sa Grandeur“). Ant antrosios mapos yra ypatingas ženklas — rodyklė pavydale storos linijos nusismailinancios viename gale. Ta linija prasideda Lietuvoj ir nueina iki Krymo pusiausaliui, kur tuomet gyveno totoriai ir kur Olgerdas su savo drąsia kariumene nukeliavo totorius bausti. Po kairei ties istoriszka mapa yra pakabinti paveikslai Olgerdo ir Gedimino (didumo 30×40). Po deszinei pusei iszkabinti paveikslai septynių lietuviszkų rasztininkų: S. Daukanto, vysk. M. Voloncziausko, Dr. V. Kudirkos, Dr. J. Szliupo, Dr. J. Basanavycziaus, J. Szerno ir kunigo A. Burbos; ties jais yra paraszas: „principaux ecrivains lithuaniens“.

Be to szale ukiszko skyriaus ir kitoj pusėj tako yra iszkabinta daug fotografiju ir paveikslų vietų, triobų etc. Prie kostiumų, prie iszstatytų javų ir kitose vietose yra iszstatytos tam tikros fotografijos illustruojanczias gyvenimą. Toj vietoj, kur iszstatyti javai matyt, kaip mus žmonelės dirba lauko darbus. Czia vieni kerta rugius tai su dalgiu ilgakocziu, tai su trumpakocziu (su viena ranka), kiti grėbia, matyt ariant, akėjant, vežant ir tt. Ten, kur yra iszstatyti audeklai ir kiti naminės iszdarbystės daiktai matyt verpiant, audžiant, sukant pakulas ir tt. Ant tos sienos, kur pakabinta yra staltiesė isz Klaipėdos kraszto su paraszu, yra iszkabinta fotografijos isz Prusų Lietuvos tautiszkuose parėduose, paveikslai triobų, paveikslai vietų etc. Tarp tų paveikslų yra fotografija p. Smalkio su paraszu: „Mr. Smalakis le depute de Lithuanie Prusienne au Reichstag“. Prie iszstatytų daiktų yra žinoma, paraszai ir reikalingi paaiszkinimai. Be to prie ukiszko skyriaus, apart fotografiju ir visokių paveikslų, yra iszstatyta ekomoniszka mapa su padalinimu žemės trijų lietuviszkų guberniju (Suvalkų, Kauno ir Vilniaus) pagal žemės naudingumą.

Tokia tai yra lietuviszka paroda.

Paryžius 22 d. Birželio 1900 m.

Daumantas.

P. S. Kaip tai gailu, kad mēs negavome nors trumpo apraszymo ankseziaus. P. Daumantas negali teisintis netu-

jimu laiko: galėjo litografuoti. Paroda — tai reklama; reklamuojant adresus ir žinias reikia berti į visas puses, nors tai pors szimtų kasztuotų. Paryžiaus paroda yra tokia, kad gali drąsiai vaikszeioti porą nedėlių ir savo skyriaus nerasti. Teip ir atsitiko su mūsų keleiviais isz Lietuvos: bėgiojome, sako, liežuvį iszkiszę, o parodos neradome. Dėlko nei vienas Prusų laikrasztis adreso neįraszė. Stoka reklamos, rodos, bus viena isz silpnųjų pusių, mūsų parodos.

„T. S.“ Red.

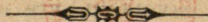
Atsakymai.

Pp. Korespondentams. Raszykite gražiaus, recziaus, ant didesnių popierių: bene palingvįsite mums darbo. Nedaug mokytų rasztai, jei per jusų rankas eis, netaisykite, bet perraszykite; jug vis tiek mums priseis, jei jus to nepadarysite.

P. Dagilėliui. „Apie pelėdą“ netilps: daug sznekos dėl mažo dalyko. Pasitaisykite ir be to.

P. Kalnelio Plunksnai. Gerai, balandėli, gerai! Nerasyk eilių, raszyk žinias ir pasakas. Tos „apyprastės“ mums juo naudingos, neg „yvairios“. Rasztus siųsk per rankas, kaip žinai, per tą paczią.

P. Naktojaus Sargui. Viską gavome. Jusų dainos „yra labai gražios“ tik ant nudažyto popieriaus; ant laikraszcio lapų nebus „gražios“: nespaudįsime; tegu dainiuoja isz raszto.

Atsakąs rėdaktorius **J. Lapinas, Tilžėje**; prie jo siųst rasztus, rankraszczius ir pinigų; pas jį teipo-gi laikraszcio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Lapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas J. Szenkę, Tilžėje.